

DEMOKRACIJA
OBRAZOVANJE
AKTIVISTI
SUKOB
MIROVNI
STUDIJI
NENASILJE
PRAVDA
GLOBALNA
SOLIDARNOST
NEVIR

2016-
2017

ZA NEVIRNE GRAĐANE

ALTE
SURADN
PROŠLOST KOM
VENA SILJE
PROM
RJEŠEN
ARGUMENTI

MIROVNI STUDIJI

2016-
2017

PROGRAMSKA
BROŠURA

mir, nemir, sukob, demokracija, nasilje, nenasilje,
komunikacija, fundamenti, argumenti, moć, ljudska prava,
dostojanstvo, jednakost, diskriminacija, spol,
rod, seksualnost, rat, mir, intervencija, pomirenje,
pravda, sigurnost, prošlost, migracije, azil, izbjeglice,
integracija, nacionalizam, postkolonijalizam, rasa, klasa,
sindikati, ljevica, ekonomska demokracija, socijalna država,
radnička prava, globalno društvo, održivi razvoj, obrazovanje,
aktivizam, otpor, solidarnost, suradnja, promjena,
alternative, rješenja

MIROVNI STUDIJI su interdisciplinarno područje koje stvara obrazovni, istraživački i politički potencijal za nenasilnu društvenu promjenu. Mirovni studiji se oslanjaju na postojeće teorije i prakse, kako bi **shvatili uzroke nasilnih sukoba, rata i teških kršenja ljudskih prava** i utjecali na **izgradnju pravednog mira**. Zaustavljanje nasilja, rata i teških kršenja ljudskih prava pritom ide ruku od ruku s izgradnjom pravednih sustava koji se odupiru direktnom i strukturnom nasilju, opresiji i isključivanju, te promišljaju i grade alternative.

Negativan mir shvaćen kao odsustvo nasilja, rata i održavanje ravnoteže straha, proširuje se konceptom *pozitivnog mira* - orijentacijom na uklanjanje uzroka sukoba. Pored teorija, strategija i poznavanja javnih politika, na Mirovnim studijima se artikuliraju postojeće aktivističke prakse i potiču novi oblici rada na društvenoj promjeni.

VODITELJI I GOSTI PREDAVAČI su dobri poznavatelji pojedinih područja, teorija i politika, osobe s direktnim aktivističkim iskustvom te motivacijom za artikuliranje, organiziranje i sudjelovanje u promjenama.

Na Mirovnim studijima koristimo pristupe interdisciplinarnog, participativnog i iskustvenog učenja koji pretpostavljaju da su procesi koje analiziramo kompleksniji od jedne znanstvene discipline, da svatko dolazi s određenim iskustvom i znanjem, a da nas informirana razmjena znanja i iskustva, uz kritičko propitivanje osnažuju za djelovanje. Teorije se propituju u kombinaciji s praktičnim i iskustvenim učenjem kroz analize tekstova i medijskih sadržaja, diskusije, prezentacije, rad u manjim skupinama, igre uloga i druge iskustvene vježbe, oluje ideja, barometre stavova i brojne druge metode koje osnažuju za djelovanje.

Kao neformalni obrazovni program Mirovni studiji se provode pri Centru za mirovne studije u kontinuitetu od 1997., a u radnoj godini 2016-17. priprema se 250 sati radionica, predavanja, praktičnih radova i javnih dijaloga.

MODULI I KOLE- GIJI 2016.- 2017.

I: UVOD U MIROVNE STUDIJE

1. Uvod u mirovne studije - Suvremeni izazovi
2. Uvod u mirovno obrazovanje
3. Razumijevanje i transformacija sukoba
4. Uvod u nenasilno djelovanje

II: LJUDSKA PRAVA

5. Uvod u ljudska prava (vrijednosti, mehanizmi zaštite, praksa)
6. Spol-rod-queer

III: IZGRADNJA MIRA

7. Osnove izgradnje mira
8. Suočavanje s prošlošću
9. Ljudska sigurnost

IV: SUZBIJANJE RASIZMA I KSENOFOBIJE

10. Postkolonijalizam i migracije
11. Emancipacija kulturnog pluralizma u vrijeme izbjeglištva

V: DRUŠTVENA SOLIDARNOST

12. Globalno društvo i održivi razvoj
13. Ekonomska nejednakost i radnička prava
14. Feministički pokreti i prakse
15. Aktivističke prakse i društvena promjena

SUDIONICI/E MIROVNIH STUDIJA su nemirni građani koji žele aktivno sudjelovati u izgradnji društva s manje nasilja i isključenosti, a više jednakosti i pravde:

- ako društvo i sustav u kojem živimo izazivaju kod tebe nemir i želiš ih u suradnji s drugima mijenjati
- dosadile su ti rasprave unutar 4 zida o domaćoj i globalnoj nepravdi, želiš saznati što kažu teorije, kakve su politike, a što poduzimaju ljudi opredijeljeni za promjenu sustava i razvijanje alternativa
- imaš barem 20 godina
- imaš više od 30, 40, 50...
- želiš znati više o temama iz programa i to znanje aktivno koristiti u svom okruženju,
- rado bi s drugima podijelili svoje strahove i kritike, a spremni ste čuti tuđe i zajednički tražiti rješenja,
- možeš izdvojiti vrijeme za program (utorkom i četvrtkom poslijepodne + 1 vikend mjesečno)

KAKO SE PRIJAVITI?

1. Informirajte se o programu na www.cms.hr
2. Predajte prijavu, motivacijsko pismo i vašu analizu jednog društvenog problema oko kojeg bi se htio/htjela angažirati (svi obrasci nalaze se na www.cms.hr) – do 10.10. 2016.
3. Telefonskim putem dogovorite vrijeme intervjua Kontakt: 01.482.00.94
4. Vidimo se!

PREDAVANJA I RADIONICE održavaju se utorkom i četvrtkom od 17 do 21 sati te jednu subotu mjesečno, od 10 – 17 sati, u Kući Ljudskih prava, Selska 112c. Program traje od listopada 2016. do lipnja 2017.

Participacija u troškovima programa iznosi 1.500 kuna (za zaposlene), 1.000 kuna (za studente, umirovljenike, nezaposlene). Pola navedenog iznosa može se odrediti kroz pomoć u programu i aktivnostima Mirte, Centra za mirovne studije i drugih partnera.

Mirovne studije u suradnji provode udruga građana Centar za mirovne studije i ustanova za obrazovanje odraslih Mirta.

CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE je udruga građana i građanki koja se zalaže za društvenu promjenu na načelima nenasilja, izgradnje mira i poštivanja ljudskih prava povezujući obrazovanje, istraživanje, aktivizam i rad na javnim politikama.

MIRTA je ustanova za obrazovanje odraslih, edukacijski centar CMS-a i partnera: Mreže mladih Hrvatske, Volonterskog centra Osijek i udruge Smart u čijoj se suradnji pripremaju i provode programi obrazovanja za mir, demokraciju i građansko organiziranje. U 2015-2016. to su: Mirovni studiji, Edukacija nastavnika za građanski odgoj i obrazovanje, Studiji o mladima za mlade i Demo-akademija u Osijeku.

SAŽETCI KOLEGIJA

MODUL

UVOD

4

MIROVNE
STUDIJE

UVOD U MIROVNE STUDIJE - SUVREMENI IZAZOVI

Voditeljice: Jasna Račić, Iva Zenzerović

Broj termina: 8 (16 sati), 1. i 2. semestar

Gosti: analitičari i praktičari koji se bave demokratizacijom društva

6

PRAKTIČNI OKVIR KOLEGIJA

Uz dobro poznavanje okruženja, osmišljene strategije i akcije za rad na društvenoj promjeni potrebna nam je unutarnja demokratičnost i responzivnost. Iz tog razloga ovaj kolegij ima dva cilja: ponuditi analize okruženja u kojem se provode Mirovni studiji (društvenog, ekonomskog, političkog) te raditi na osnaživanju, međusobnom upoznavanju sudionika i sudionica, upoznavanju s organizacijom i načinom rada kako bi sami mogli što bolje uključiti u različite faze programa. Uz otvaranje tema koje se tiču društvene pravde i rastakanja moći u međuljudskim odnosima paralelno radimo na izgradnji demokratičnog i uključivog prostora unutar grupe, među studentima i drugima uključenima u program. Ovakav pristup, prožet refleksijom na sadržaj i na rad grupe, autorefleksijom i identificiranjem metoda za iznalaženje vlastitog modela funkcioniranja grupe, priprema sudionike i sudionice za vlastiti angažman i kreiranje drugih demokratičnih i responzivnih struktura u svojoj okolini ili organizaciji.

Unatoč sigurnom prostoru koji stvaramo u grupi, izazov s kojima se susrećemo izvana čine se sve većima i opasnijima. Mnogima se čini kako akcije za "popravljanje" stanja neće još dugo biti dostatne i naglašavaju kako je važno raditi na novim emancipacijskim konceptima. Rasprave i teorijski radovi koji se bave promišljanjem novih emancipacijskih okvira sve češće se

pojavljuju. Na Mirovnim studijima želimo se upoznati s njima i vidjeti na koji način i da li reflektiraju naša iskustva/ potiču li nas na promjenu?

OČEKIVANI ISHODI:

- znati evaluirati rad grupe i voditelja u skladu s načelima nenasilne komunikacije
- produbiti vještine potrebne za demokratično donošenje odluka unutar grupe
- upoznati s recentnim teorijskim raspravama i analizama koje se bave pitanjima demokracije i socijalne pravde

TEMATSKE CJELINE

Upoznavanje s programom, međusobno upoznavanje sudionika i sudionica

Suvremeni izazovi: demokratizacija (ili repolitizacija demokracije), socijalna pravda, odnos sjevera i juga, politike straha.

OČEKIVANJA OD SUDIONIKA I SUDIONICA

Redovni dolazak, volja za povremeno čitanje, volja za rad u grupi, slušanje drugih, uključivanje u analize i dijalog s neistomišljenicima.

JASNA RAČIĆ pohađala je program Mirovnih studija u generaciji 2012/2013 i od tada program prati ili u njemu sudjeluje. Zaposlena je u CMS-u nešto manje od dvije godine, a po struci je sociologinja. Zanima se za pitanja društvene pravde. Uči kako bi istraživala i obrnuto.

UVOD U MIROVNO OBRAZOVANJE

Voditelj/ice: Lovorka Bačić, Lana Jurman
Broj termina: 6 (12 sati), obavezan kolegij
Semestar: 1.

8

PRAKTIČNI OKVIR

Ovaj uvodni kolegij otvara teme mirovnog obrazovanja, a koje će se produbljivati te primjenjivati i kroz druge kolegije Mirovnih studija. Kolegij daje okvir i upoznaje sudionike/ce s glavnim odrednicama mirovnog obrazovanja, a osobito je usmjeren na razumijevanje osnovnih pristupa i usvajanje osnovnih vještina i stavova potrebnih za izgradnju mira odnosno društvenu promjenu kroz mirovno djelovanje. Osviještenost o vlastitom djelovanju i mogućnostima proširenja metoda i načina na koje možemo doprinosti izgradnji mira preduvjeti su za kvalitetnu društvenu promjenu. Tako će kroz ovaj kolegij sudionici/e imati priliku osvijestiti vrijednosti i pristupe za koje se žele zalagati te diskutirati o mogućnostima mijenjanja društva nenasilnim putem.

S obzirom da je kolegij usmjeren na vještine i spoznaje, način rada će dominantno biti radionički, participativan, suradnički i analitički. Koristit ćemo izlaganja, iskustvene vježbe, diskusije, rad u parovima i grupama te individualan rad.

TEORIJSKI OKVIR

Mirovno obrazovanje možemo promatrati na dvije paralelne razine – kao filozofiju i kao praksu/proces. Filozofija mirovnog obrazovanja i njegov teorijski dio sastoje se od elemenata dekonstrukcije društvene zbilje, promatranja i analize

nasilja (direktnog i indirektnog), te traženja alternativnih načina djelovanja koja se temelje na principima nenasilja, dostojanstva i poštivanja svijeta koji nas okružuje. Praktični dio mirovnog obrazovanja odnosi se na razvijanje vještina kritičke misli, nenasilne komunikacije, (auto)refleksije, transformacije sukoba, nenasilnog djelovanja.

*'Obzirom da ratovi počinju u ljudskom umu, u ljudskom umu treba graditi i obranu mira.'*¹

Za vrijeme trajanja Hladnog rata u Oslu u Norveškoj jedna je skupina ljudi pokrenula svoju školu misli o miru i mirovnom obrazovanju. 1964. Godine Johan Galtung u uvodnom članku novog časopisa *Journal of Peace Research* prvi put iznosi definiciju pozitivnog mira, objašnjava filozofiju novoosnovanog mirovno-istraživačkog instituta u Oslu (The Peace Research Institute Oslo; PRIO) i donosi proširenu definiciju nasilja – nasilje osim direktnog može biti indirektno ili pak strukturalno. Proširenje definicije nasilja dovelo ga je do definicije negativnog mira kao 'odsustvo nasilja, odsustvo rata', te nove definicije pozitivnog mira kao 'integracije ljudskog društva'². Galtung navedene termine često objašnjava u analogiji s medicinom – zdravlje organizma može se definirati

1 iz statuta UNESCO-a

2 Lawler, P. (1995) *A Question of Values: Johan Galtung's Peace Research*. Boulder and London: Lynne Rienner Publishers

kao odsustvo bolesti, ali i kao nešto puno više – pripremu organizma za odoljevanje bolesti. U tom kontekstu, izgradnja mira funkcionirala bi poput prevencije nasilja - 'Preventiva podrazumijeva sve postupke koje činimo da bismo smanjili statističku vjerojatnost nastanka nekog događaja utjecajem na uzrok, a prije nego na bilo kakav način možemo utvrditi da se događaj već počeo događati'³.

Transformacijski potencijal mirovnog obrazovanja možda je njegova najvažnija komponenta. Radi se o promijeni načina razmišljanja ljudi, načina funkcioniranja svijeta koji je od svojih početaka obilježen nasiljem, ratovima, strahovima, predrasudama, potlačivanjem slabijih. Mirovno obrazovanje želi potaknuti svoje „učenike“ (neovisno o dobi) da ništa ne uzimaju zdravo za gotovo, da propituju dogme, kritiziraju i propituju ljude koji ih vode, te se aktivno uključe u transformaciju. Sukobi se prihvaćaju kao prirodne, svakodnevne stvari i generatori promjene. Mirovno obrazovanje ne zagovara pasivnost niti izbjegavanje sukoba - ono želi aktivne i snažne ljude spremne da se bore za svoj cilj, no u okvirima nenasilja i poštivanja dostojanstva i ljudskih prava svih uključenih u sukob.

OČEKIVANI ISHODI

U uvodnom dijelu kolegija sudionici/e će se upoznati s okvirom i glavnim odrednicama mirovnog obrazovanja. Kolegij je dominantno usmjeren na osvještavanje obrazaca (osobnih i društvenih) koji ne podržavaju izgradnju pozitivnog mira te upoznavanje načina transformacije tih obrazaca. U većoj mjeri bavit ćemo se razvijanjem vještina nenasilne komunikacije i suradnje. U trajanju kolegija sudionici/e će se upoznati s osnovnim pojmovima koje vežemo uz nenasilnu komunikaciju, ljudska prava i diskriminaciju te će imati priliku propitati vlastite stavove o različitostima, moći, ravnopravnosti i suradnji.

TEMATSKJE CJELINE

- Mirovno obrazovanje (1 termin)
- Osnovne vještine nenasilne komunikacije (3 termina)
- Različitosti, predrasude i stereotipi (1 termin)
- Moć i aktivizam (1 termin)

OČEKIVANJA OD SUDIONIKA I SUDIONICA

Kolegij Uvod u mirovno obrazovanje bazičnog je karaktera i ne zahtjeva predznanje. Način rada će dominantno biti radionički, participativan i suradnički, te se od sudionika/ca očekuje aktivno sudjelovanje u radu, odgovornost za vlastito učenje i dijeljenje znanja, spremnost na

³ dostupno na: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Preventiva> [08. kolovoza 2011.]

refleksiju i autorefleksiju, te samostalan rad kod kuće.

KLJUČNI POJMOVI: mirovno obrazovanje, društvena promjena, nenasilna komunikacija, suradnja, moć, različitosti, predrasude.

LOVORKA BAČIĆ (1975. Virovitica), apsolvirala sociologiju i kroatologiju (Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu). Svoje daljnje obrazovanje i rad usmjerila na edukaciju za mir, o miru i u miru, osnaživanje mladih za aktivan doprinos razvoju društva i jačanje pozicije mladih u društvu. Posljednjih godina uglavnom se bavi obrazovanjem nešto starijih građana/ki, kroz rad na Mirovnim studijima te stručnom usavršavanju obrazovnih radnika i radnica za provođenje građanskog odgoja i obrazovanja. CMS-u se pridružila 2002. u radu na promotivnoj kampanji prvog Nacionalnog programa za mlade, tijekom čega upoznaje rad i ciljeve CMS-a te ostaje uključena na aktivnostima za mlade. Rado propituje i radi sa ljudima koji su voljni ulagati u i raditi na izgradnji pravednijeg društva. Motivacija za rad joj je želja za promjenom društva (građana) u slobodnije, osvještenije i aktivnije. U CMS-u radi u programu "Mirovno obrazovanje i afirmacija nenasilja", a ima iskustva i u mirovnom obrazovnom radu u regiji te razvijanju volonterstva.

LANA JURMAN (1984. Zagreb) diplomirala je na Odsjecima za povijest i pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Pred kraj studija osobito se zainteresirala za teme mirovnog obrazovanja, te je na tu temu i diplomirala. Ima raznolikog iskustva s programima neformalnog obrazovanja, od jeseni 2013. članica je obrazovnog tima Centra za mirovne studije.

RAZUMIJEVANJE I TRANSFORMACIJA SUKOB

Voditelj/ica: Andrijana Parić

Broj termina: 7 (14 sati), obavezen kolegij

Semestar: 1.

11

PRAKTIČNI OKVIR

Razumijevanje i analiza sukoba jedan je od osnovnih kolegija Mirovnih studija kako za općenito razumijevanje mirovnog pristupa i procesa tako i za razumijevanje ali i uspješan rad na društvenoj promjeni općenito. Nadovezuje se na kolegij Uvod u mirovno obrazovanje koji se sastoji od pregleda osnovnih pojmova komunikacije i nenasilja kao temelja za ovaj kolegij. Razumijevanje i analiza sukoba čini integrirani dio Uvoda u mirovne studije i kao takav predstavlja okosnicu daljnjeg rada na ostalim temama Mirovnih studija.

Osvještavanjem modela komunikacije kroz kolegij Uvod u komunikaciju u ovom kolegiju nastavljamo na radu u razumijevanju sukoba i povezanosti eskalacije sukoba sa zatvorenim, nasilnom komunikacijom, nedostatkom konsenzusa te neuvažavanja i nepoštivanja sugovornika.

Rad u ovom kolegiju potpuno je radionički, što znači i participativan. Predavanja će se koristiti jedino kao uvod u određene teme koje će se pokrivati radionicom. Metode koje će se koristiti u radu su: individualni rad, kreativni rad, rad u malim grupama, rad u parovima, diskusije u velikoj grupi, igranje uloga i simulacija.

TEORIJSKI OKVIR

Kolegij je, zajedno sa ostalim kolegijima ovog modula te cjelokupnim Mirovnim

studijima teorijski utemeljen na osnovama razumijevanja komunikacije i teorijom sukoba u kontekstu izgradnje mira. Kao takav i on se temelji na radovima vezanim uz: mirovno obrazovanje Betty Reardon, razumijevanje strukturalnog nasilja i rad Johana Galtunga, teoriju/praksu nenasilne komunikacije i razumijevanja sukoba Marshala Rosenberga i domaće autorice i aktivistkinje Maje Uzelac. Koncepti osvještavanja društvene nepravde i osnaživanja manje moćnih nerijetko polaze od teorijskog i praktičnog rada kritičkog pedagoga Paula Freirea i dramskog pedagoga Augusta Boala. Promišljanje političkog i društvenog konteksta, osobito odnosa moći te prihvaćanja različitosti i suživota temelji se na radovima/mislama Nelsona Mandele i Desmond Tutua te općenito na Južnoafričkoj povijesti ali i aktualnim zbivanjima na jugu Afrike.

OČEKIVANI ISHODI

Kolegij ima za cilj upoznavanje sudionika i sudionica s osnovnim terminima razumijevanja sukoba uz osvještavanje društvenog konteksta ali i vlastitog ponašanja uz usvajanje znanja i vještina potrebnih za kako razumijevanje tako i transformaciju sukoba.

Nastavno na predhodni kolegij i ovaj će omogućiti polaznicima/polaznicama da propituju (a neki i mijenjaju) svoje stavove vezane uz komunikacijske obrasce: nasilnu i nenasilnu komunikaciju te stavove vezane

uz strah od sukoba i upravljanja sukobom. Sudjelovanjem u ovom kolegiju polaznici/ice stječu također osnovna znanja i vještine analize sukoba, transformacije sukoba te medijacije.

OČEKIVANJA OD SUDIONIKA: Očekuje se dobra volja i aktivno sudjelovanje.

TEMATSKJE CJELINE:

- Osnovni pojmovi/procesi u razumijevanju SUKOB-a (2 termina)
Ova cjelina pomoći će sudionicima da razumiju osnove sukoba te samim tim i transformacije, prevencije, zaustavljanja i/ili eskalacija na osobnoj i društvenoj razini. Sudionici će se upoznati s osnovnim koracima u transformaciji sukoba.
- Osnovni pojmovi/procesi analize sukoba (5 termina)
Sudionici/ice će se upoznati s metodama analize sukoba te dubljim razumijevanjem sukoba. Analizarati će se jedan aktualan društveni sukob u RH. Na primjeru će polaznici/ice moći naučiti što je analiza sukoba i kako se ona radi. Ova će cjelina ponuditi i osnove medijacije i pregovaranja, u kontekstu te analize, uglavnom kroz praktične vježbe i simulaciju.

KLJUČNI POJMOVI: sukob, analiza, transformacija

ANDRIJANA PARIĆ (Gradačac, 1976.) diplomirala je filozofiju i sociologiju na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu 2001. godine. Magistrirala je 2006. pri Sveučilištu u Trentu, Italija, na temi lokalnog razvoja zemalja u tranziciji. Aktivistkinja je od 1994. te članica i suradnica Centra za mirovne studije od njegovog osnutka. Osnovne teme kojima se bavi u okviru svog mirovnog rada su komunikacija i razumijevanje sukoba uz izlete u područje ljudskih prava, osobito prava na azil i migracijskih politika. Uz mirovni rad Andrijana je profesionalno angažirana kroz rad uz vlastitaj tvrtki koja se bavi savjetovanjem za lokalni i regionalni razvoj od 2006.

UVOD U NENASILNO DJELOVANJE

Voditelji: Otto Raffai, Ana Raffai

Broj termina: 7 termina, vikend (petak: 17 – 21, subota, 10 – 17, nedjelja 10 – 14), izborni kolegij

Semestar: 2.

13

PRAKTIČNI OKVIR KOLEGIJA

U kontekstu polariziranog društva kakvo je danas u HR važno je osnažiti građane za nenasilno djelovanje kojim će afirmirati svoj svjetonazor na način koji poštuje druge svjetonazore. Sam kolegij postoji na Mirovnim studijima od početka upravo zbog toga što smatramo da je nenasilje novost u našoj kulturi koja nedovoljno senzibilizira pojedince i grupe da su svjesni svog ponašanja i umiju upravljati sobom tako da nikada ne dovode u pitanje svoje miroljubive vrijednosti i dijaloški stav te svojim načinom, a ne samo sadržajem poruke koju pružaju drugoj strani odiše empatijom, prihvaćanjem i uključivanjem drugačijih. Svrha ovog kolegija je da, počevši od mijenjanja sebe pojedinci uče i umiju razvijati kulturu brige i dobrohotnosti prema drugačijima, različitima i tako grade pluralističko društvo u kojem neće vladati strahovi od drugih i različitih, nego će bogatstvo različitosti biti njegova snaga.

Metodološki kolegij Uvod u nenasilno djelovanje afirmira i promovira iskustveno učenje. Način rada opisujemo pojmom trening, što znači da najveći dio vremena sudionice i sudionici vježbaju kako bi stjecali nove uvide i usvajali praktična znanja potrebna za nenasilno djelovanje. Trening koristi metodu Ruth Cohn koju je ona nazvala tematski centrirana interakcija. Ova paradigma učenja ističe vrijednost iskustva kao izvora i generatora znanja, a bavljenje sobom. Rad na sebi, bavljenje

sobom o vlastitim obrascima ponašanja neminovno je polje učenja ako želimo da nam spoznaja „uđe u prste“, postane dio naših sposobnosti da djelujemo nenasilno.

TEORIJSKI OKVIR

Kolegij promiče nenasilje kao stav poštovanja drugoga i afirmacije sebe koji se prepoznaje u specifičnom djelovanju. Nenasilno djelovanje je osmišljen način postizanja željenog cilja tako da način ili put do cilja ne vrijeđa osnovne aksiome nenasilnog stava budući da su „ciljevi iz reda intencije i samo su sredstva iz reda akcije. U trenutku akcije vladamo samo sredstvima koja koristimo, a ne i ciljem kojem težimo, kontroliramo cilj samo posredstvom sredstava.“ (Muller, 2011:41). Specifičnost nenasilnog djelovanja očita je u odnosu prema protivniku, on je uvijek uključujući jer polazi od pretpostavke da se sukob transformira nenasilnim putem ukoliko smo oštri prema problemu, a blagi prema osobi. Treća osobitost nenasilnog djelovanja tiče se preuzimanja vlastite odgovornosti u sukobu te se ne distanciramo u obrascu mi i oni, pri čemu smo mi uvijek oni dobri, a oni oni zli već smo svjesni kako smo u sukobu i mi dio problema, te možemo biti i dio rješenja. Kolegij promiče ovaj smjer društvenog djelovanja, osobito u kontekstu društvenih sukoba. U teorijskom smislu oslanja se na definiranje, opisivanje, promišljanje nenasilja Tolstoja, Gandhija, J.M.Mueller, Lanza Del Vasto, H.G. Mayr, Jaques

Semelin, Dorothee Soelle, Dorothy Day. kojima je zajedničko traženje sklada između stava nenasilja i strategije djelovanje. Kolegij naglašava nezamjenjiv značaj pojedinca, osobe i njenog preuzimanja odgovornosti za zajednicu. U grupnom organiziranju nenasilno djelovanje pretpostavlja radikalnu ravnopravnost i promiče izgradnju mira odozdo.

OČEKIVANI ISHODI:

- Upoznavanje koncepta nenasilja kao stava i strategije djelovanja radi poticanja znatiželje da sudionici/e dalje traže informacije o nenasilju (zbog ograničenog broja sati tek uvodno upoznavanje)
- Upoznavanje osnovnih aksioma nenasilnog djelovanja
- Buditi sumnju u neminovnost nasilnog djelovanja
- Podržati nenasilne stavove sudionika/ ca jačati pažnju na način, sredstva djelovanja, pitanje „kako“ nešto radim, ne samo što radim i jačanje samokritičnosti vezano uz vlastito ponašanje
- motiviranje za nenasilni otpor kao smjer djelovanja i upoznavanje alata nenasilnog djelovanja (odnosi se na stav i vještine nenasilne strategije)
- upoznavanje ključnih mehanizama nenasilne komunikacije (smanjenje prosuđivanja, promatranje sebe i fokusiranje na vlastito ponašanje u sukobu umjesto okrivljivanja drugoga,

preuzimanje odgovornosti umjesto krivice)

TEMATSKJE CJELINE KOLEGIJA:

- Uvod u nenasilno djelovanje
- Moje ponašanje u sukobu
- Nenasilni otpor

KLJUČNI POJMOVI: nenasilje, nenasilna transformacija sukoba i zona nenasilja, nenasilni otpor (direktna akcija), strukturalno nasilje

ANA MARIJA RAFFAI (1959.) mirovna je aktivistkinja i katolička teologinja. Članica je odbora Ekumenske inicijative žena i Europskog društva žena u teološkom istraživanju – hrvatska sekcija. 2005. godine zajedno s tisuću žena svijeta bila je nominirana za Nobelovu nagradu za mir. Na Zadarskom sveučilištu završava doktorske studije disertacijom na temu „Nenasilje u teologiji oslobođenja Dorothee Sölle“.

OTTO RAFFAI (1964.) mirovni aktivist i katolički teolog. Prigovarač savjesti, nakon obrazovanja za mirovni rad *Aufbaukurs zum Schalomdiakonat* aktivan u izgradnji mira, trenutno kroz udругu RAND u kojoj djeluje kao stručna mirovna snaga.

Od 1996. Ana i Otto Raffai djeluju u izgradnji mira u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Srbiji i Makedoniji primarno putem edukacija za

nenasilno djelovanje aktivno se zalažući za promociju nenasilja u obrazovanju i civilnom djelovanju građana. Najvažniji aktualni projekti su treninzi za nenasilno djelovanje, MES (Međureligijski edukativni susreti) u organizaciji udruge RAND te Regionalna konferencija inicijative *Vjernici za mir* „Gradeći mir, slavimo Boga“. U sklopu mirovnog obrazovanja „Mirovni studiji“ vode kolegij „Uvod u nenasilno djelovanje“. Dobitnici su mirovne nagrade švedskog ogranka Međunarodnog pokreta pomirenja 2003. i Nagrade za promicanje mirotvorstva, nenasilja i ljudskih prava *Kruno Sukić* 2012 koju dodjeljuje Centar za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka. Roditelji su troje odrasle djece.

MODUL

LJUDSKA
PRAVA:
TEORIJA
I PRAKSA

UVOD U LJUDSKA PRAVA: VRIJEDNOSTI, MEHANIZMI ZAŠTITE, PRAKSA

Voditeljice: Duška Gelb, Ivana Radačić, Sara Lalić, Cvijeta Senta, Tatjana Vlašić – obavezan kolegij
Broj termina: 17 (34 sata)
Semestar: 1.

18

PRAKTIČNI OKVIR

Ljudska prava kako ih danas shvaćamo, razvijaju se nakon Drugog svjetskog rata u okviru Ujedinjenih naroda, kao odgovor na teška kršenja za vrijeme rata. Od tada se razvijaju u skladu sa zahtjevima promijenjenih društvenih okolnosti, a potaknuta aktivizmom različitih društvenih pokreta.

U zadnjih dvadesetak godina, u Hrvatskoj su usvojene brojne normativne promjene, uključujući područje ljudskih prava. Te promjene, kao što smo nedavno vidjeli nisu pokrenule suštinske promjene - „Drugi“ i drukčiji doživljava se kao neprijatelj koji ugrožava interes kolektiva – bilo da se radi o zaštitnicima ljudskih prava, migrantima, pripadnicima nacionalnih manjina ili seksualnih manjina. U takvom okruženju ustavne vrednote kao jednakost, ravnopravnost, mirotvorstvo, vladavina prava, ljudska prava su uglavnom deklarativna, a zagovornici tih vrijednosti malobrojni.

Ljudska prava mogu biti moćni mehanizam društvene promjene koji mijenja politiku, pravo i moral društvenih zajednica. Teoriju i praksu ljudskih prava, bitno je poznavati kako bi osvijestili svoja prava i osnažili svoje živote, tako i da pomognemo osobama i društvenim skupinama čija se prava krše te da utječemo na razvoj zajednica u kojima živimo. U tom smislu razumjeti vrijednosti ljudskih prava je od ključne je važnosti za naše osobno djelovanje.

„Najveća snaga kulture ljudskih prava izvire iz znalačkih očekivanja svakog pojedinca. Odgovornost za zaštitu ljudskih prava počiva na državama. No, razumijevanje, poštivanje i očekivanja vezana za ljudska prava od strane svake pojedine osobe jesu ono što ljudskim pravima daje njihovo dnevno tkivo, njihovu svakodnevnu otpornost.“

Sergio Vieira De Mello, Visoki Povjerenik UN-a za ljudska prava, 2003.

TEORIJSKI OKVIR

Dvije su osnovne vrijednosti na kojima je uspostavljen sustav ljudskih prava: dostojanstvo i jednakost. Iz tih vrijednosti proizlaze i druge neophodne za razumijevanje i ostvarivanje ljudskih prava: sloboda, uvažavanje drugih, nediskriminacija, tolerancija, pravda, odgovornost, solidarnost.

Politički sustav unutar kojega spomenute vrijednosti i načela mogu postojati jest demokracija. Te su vrijednosti istodobno u temeljima demokratskih političkih sustava.

Ostvarivanje ljudskih prava isto tako pretpostavlja pravni sustav koji sadrži koncept prava kao društvenog mehanizma koji jamči ostvarivanje pravde i zaštite ljudskih prava kroz koji se ostvaruju vladavina prava, provođenje zakona i jednakost svih pred zakonom.

Ljudska prava nemaju jednoznačno značenje: postoje razne teorije ljudskih prava koje se bave pitanjima izvora ljudskih prava i opravdanja, njihove prirode, opsega i statusa. Temeljna ideja tih teorija je da postoje određene univerzalne značajke (potrebe, interesi, autonomija) svih ljudi, bez obzira na razlike, koje su neophodne za naše dobro stanje, a u opasnosti su od akcija i propusta drugih te ih treba štiti kroz ljudska prava. Međutim, o mnogim pitanjima postoje prijepori, kao na primjer o univerzalnosti, pristupu ravnopravnosti i pravima ranjivih skupina, reproduktivnim pravima, a praktični problem predstavlja i sukob prava. To su pitanja kojima će se baviti i ovaj kolegij.

OČEKIVANI ISHODI

Cilj je kolegija strukturirano učenje socijalnih vještina kojima se stječe socijalna kompetentnost za sudjelovanje u oblikovanju osobnog i društvenog života te stvaranje socijalnog kapitala, za unapređivanje vlastitih inovacijskih potencijala i promicanje vrijednosti ljudskih prava i demokracije, te kulture tolerancije i mira. Osnaživanje, odnosno širenje znanja i razvoja vještina koje će polaznicima pomoći da odgovorno sudjeluju u izgradnji društva.

Nadalje, kolegij je usmjeren na osposobljavanje i osnaživanje studenata/ica za rad na zaštiti ljudskim prava, posebice koristeći međunarodno- pravne mehanizme.

Sudionici i sudionice će:

- proširiti i nadograditi znanja i vještine na intrapersonalnoj i interpersonalnoj razini u području ljudskih prava;
- prihvatiti važnost osobnog angažmana u promociji i zaštiti ljudskih prava;
- prepoznati i kritički analizirati bitna obilježja ljudskih prava i generacija ljudskih prava;
- upoznati se s ljudskim pravima kao moralnom vrijednostima i ljudskim pravima kao pravima
- upoznati osnovne koncepte međunarodnog sustava zaštite ljudskih prava i osnovnih prijepora u teoriji i praksi;
- razumjeti međunarodni sustav zaštite ljudskih prava – osnovne instrumente i mehanizme;
- razumjeti rad i ulogu Europskog suda za ljudska prava;
- prepoznati diskriminatorno postupanje i što učiniti u toj situaciji;
- prepoznati bitna obilježja zločina iz mržnje i govora mržnje i njihovu pojavnost u vlastitom okruženju;
- kritički analizirati kršenja ljudskih prava, njihovih uzroka i posljedica te identificirati moguće pristupe i rješenja;
- kritički analizirati domete institucionalnih pravnih sustava u zadovoljavanju pravde i izloženost institucionalnih pravnih sustava
- promišljati o vlastitoj ulozi u promociji i zaštiti ljudskih prava.

“Gdje, naposljetku, opća ljudska prava počinju? U malim mjestima, u blizini doma — tako blizu i tako malenih da ih nije moguće vidjeti ni na jednom svjetskom zemljovidu. Pa ipak, to je svijet pojedinca; susjedstvo u kojem živi; škola ili fakultet koji pohađa; tvornica, gospodarstvo ili ured gdje radi. To su mjesta gdje svaki muškarac žena i dijete traže jednaku pravednost, jednake mogućnosti, jednako dostojanstvo bez diskriminacije. Ako ta prava nemaju značenja tamo, tada i drugdje znače vrlo malo. Bez djelovanja (zabrinutih) građana da ih se podupre u blizini doma uzalud ćemo tražiti napredak u širem svijetu.”
(Eleanor Roosevelt)

TEMATSKA CJELINE:

- Osvještavanje vlastitih stavova
- Upoznavanje s vrijednostima ljudskih prava
  - Potrebe – prava – odgovornost
  - Vrijednosti ljudskih prava – dostojanstvo, solidarnost, jednakost...
- Što su ljudska prava?
  - Razvoj i filozofija ljudskih prava
  - Ljudska prava kao skup moralnih i pravnih načela
  - Bitna obilježja i generacije ljudskih prava
  - Pravo na nediskriminaciju
- Što su odgovori na kršenja ljudskih prava?
  - Međunarodni i regionalni sustav zaštite ljudskih prava
  - Moot court

- Dometi institucionalnih pravnih sustava (Feministički pristup pravdi; uloga civilnog društva i nevladinih organizacija u zaštiti i promociji ljudskih prava)
- Što mogu ja?
  - Case studiji u grupama – što prepoznajemo kao kršenja ljudskih prava u RH i što možemo učiniti

OD SUDIONIKA I SUDIONICA

OČEKUJEMO redovite dolaske, aktivnu participaciju, sudjelovanje u raspravama i izvršavanje kraćih zadataka tijekom provedbe kolegija i priprema za moot court.

KLJUČNI POJMOVI KOLEGIJA:

ljudska prava, vrijednosti ljudskih prava, univerzalnost, relativizam, međunarodni sustav ljudskih prava, diskriminacija

TATJANA VLAŠIĆ diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te stekla MA u području Demokracije i ljudskih prava u JI Europi. Zaposlena je kao savjetnica u Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina.

DUŠKA PRIBIČEVIĆ GELB politologinja je s psihološko-pedagoškim obrazovanjem. Još od prošlog stoljeća aktivna na području promocije i zaštite ljudskih prava te mirovnog obrazovanja kroz formalno i neformalno obrazovanje. Certificirana trenerica za sprečavanje zločina iz

mržnje i reformu državne uprave te registrirana miriteljica. Kao osnivačica i članica NVO-a Centra za direktnu zaštitu ljudskih prava uredila četiri knjige iz tog područja. Voditeljica kolegija: Ljudska prava, Uvod u mirovne studije i Manjinska prava na Mirovnim studijima Centra za mirovne studije u Zagrebu od 1996. do danas. Kao članica edukacijskog tima MALOG KORAKA - Centra za kulturu mira i nenasilja voditeljica/su-voditeljica je treninga i seminara za prosvjetne radnike i druge profesionalne skupine te mirovne aktiviste u području edukacije za nenasilnu komunikaciju, upravljanje sukobom, mir i ljudska prava te aktivno građanstvo u Hrvatskoj, Makedoniji i Bosni Hercegovini; sudjelovala u realizaciji UNICEF-ova projekta "Miroljubivo rješavanje problema u školi i prevladavanje trauma" za Hrvatsku; u organizaciji Danskog Crvenog križa su-voditeljica u trogodišnjem projektu edukacije nastavnika za CABAC program u BiH; od 2002. god. u organizaciji Nansen Dialogue Centre Sarajevo voditeljica seminara za nastavnike "Odgoj i obrazovanje za ljudska prava"; stručna suradnica na tekstu u "111 koraka prema demokraciji i ljudskim pravima" autorice Maje Uzelac i koautorica priručnika "Škole u projektu Policija u zajednici" (2005) i priručnika "Za roditelje" (2010). Mentorica i trenerica u UNICEF-ovom projektu "Stop nasilju u školama".

CVIJETA SENTA rođena je 1979. godine u Zagrebu gdje živi i radi u Centru za mirovne studije u području suzbijanja rasizma i ksenofobije. Studirala je politologiju na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu te se uskoro sprema na stjecanje diplome. Osim angažmana u Centru za mirovne studije, surađivala je s Mrežom mladih Hrvatske u području razvijanja i zagovaranja lokalnih i nacionalne politike za mlade, bila je aktivna i u grupi mladih u RH koje su zagovarale osnivanje REKOM-a (Regionalna komisija za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava na području nekadašnje Jugoslavije) te je nekoliko godina sudjelovala u radu Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Sabora RH kao vanjska članica tog tijela. Voli pse, pivo i sarmu te bosanske slatkiše, biti na ulici i putovati. Veseli se prilici za ovaj kolegij i razmjenu iskustva.

SARA LALIĆ rođena je 1987. godine u Zagrebu. Studirala je sociologiju i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, nakon čega je upisala diplomski studij ljudskih prava na Central European University u Budimpešti, a ponosna je vlasnica diplome Mirovnih studija, generacija 2008/2009. Aktivizmom se počela baviti 2007. godine u Centru za mirovne studije, a od tada je radila na temama vezanim uz NATO, suočavanje s prošlošću, ljudska prava i diskriminaciju. Također je bila uključena u inicijativu Ne damo Varšavsku, a nekoliko je mjeseci

provela i u međunarodnoj organizaciji za ljudska prava Human Rights Watch. Od 2011. godine zaposlena je u Centru za mirovne studije, gdje radi uglavnom na suzbijanju diskriminacije, te rasizma i ksenofobije.

IVANA RADAČIĆ doktorirala je pravo 2008. godine na Sveučilištu u Londonu, magistrirala je pravo na Sveučilištu u Michiganu 2003. i Sveučilištu u Zagrebu 2001. te kriminologiju na Sveučilištu Cambridge 2002. godine. Zaposlena je kao znanstvena suradnica u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar, a predavačica je na Centru za hrvatske studije Sveučilišta u Zagrebu, Sveučilištu u Osijeku, Europskom inter-sveučilišnom centru za ljudska prava i demokratizaciju (Venecija) te University College London. Bila je gošća predavačica na Sveučilištu za mir UN-a (Kostarika), te istraživačica pri Sveučilištu u Kentu (Velika Britanija) i Sveučilištu u Melbournu (Australija). Pored toga, predaje na Centru za mirovne studije i Centru za ženske studije, Zagreb, te Institutu za ženska ljudska prava u Bugarskoj. Uredila je tri knjige (jednu u suuredništvu), objavila dvije knjige (jednu u suautorstvu) te preko 20 znanstvenih članaka. Područja interesa su joj ljudska prava, rod, seksualnost i feminizam. Nije baš uvijek u glavi – pleše ples 5 ritmova i svira djembe.

SPOL-ROD-QUEER

Voditelj/ica: Amir Hodžić

Broj termina: 7 (14 sati), izborni kolegij

Semestar: 1.

Gosti na kolegiju: Marko Jurčić, Arian Kajtezović

23

PRAKTIČNI OKVIR

Spolna/rodna i seksualna društvena neravnopravnost, temeljena na heteronormativnoj teoriji i binarnosti spola i roda, osnova je patrijarhalne nejednakosti među ljudima, te stvara i podržava razne oblike opresija i nasilja: seksizam, heteroseksizam, homofobiju, transfobiju, spolno/rodno uvjetovano nasilje. Zadnjih nekoliko godina u društveno-političkom prostoru Republike Hrvatske svjedočimo snažnom protuudarcu seksualnim i reproduktivnim pravima koji je iniciran i provodi se od strane nekoliko međusobno povezanih organizacija i inicijativa, uz logističku i financijsku podršku Katoličke crkve. Njihova agenda uključuje suprotstavljanje zakonima i politikama vezanim uz pitanja medicinski potpomognute oplodnje, abortusa, seksualne edukacije u školama, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, i istospolnog partnerstva/braka. Poblize upoznavanje pojmovnih konstrukcija spola, roda i seksualnosti, kao i relevantnih n-e-normativnih identiteta i praksi, doprinosi kritičkom sagledavanju diskursa kao što su npr. "rodna ideologija" i "kultura smrti", te afirmira ljudska prava vezana uz ove kategorije.

TEORIJSKI OKVIR

Kolegij kritički propituje kreiranje i upotrebu pojmova spola, roda i seksualnosti na društvenom i individualnom nivou. Spol, rod i seksualnost raspravljaju se kao identitetske odrednice i oblici osobnog izražavanja; kao društveni konstrukti, uloge i norme; te kao osnove klasifikacije, neravnopravnosti i diskriminacije. Kolegij istražuje i osvještava individualne i društvene prakse stvaranja i organiziranja kategorija spola, roda i seksualnosti. Tematike spola, roda i seksualnosti predstavljaju se kroz diskurse medicine, biologije, povijesti, zakonodavstva, obrazovanja, jezika, politike, ljudskih prava i aktivizma.

OČEKIVANI ISHODI

- Razumijevanje razlika između kategorija spola, roda, rodnog izražavanja i seksualne orijentacije.
- Upoznavanje sa povijesnim razvojem (de)konstrukcije kategorija spola, roda i seksualne orijentacije kroz diskurse religije, medicine, biologije, prava i jezika.
- Upoznavanje sa pitanjima interspolnosti i transrodnosti; ljudskim pravima vezanim uz LGBTIQ identitete; te povijesnim razvojem i trenutnim stanjem LGBTIQ pokreta i aktivizma u RH i regiji.
- Osvještavanje pitanja i problema vezanih uz utjecaj društvenog i kulturalnog konteksta na procese socijalizacije

i razvoj spolnih, rodnih i seksualnih identiteta i uloga.

- Razumijevanje društvene i kulturalne raznovrsnosti i različitosti rodnih i seksualnih identiteta i praksi, kao i povijesne promjene vrijednosnih i normativnih okvira.
- Ukazivanje na isprepletenost društveno-političkih dimenzija patrijarhata, spolne/rodne opresije, (hetero)seksizma, nasilja i transfobije.
- Razumijevanje kako striktno i ograničavajuće spolne/rodne uloge i društvene norme doprinose seksizmu i transfobiji i utječu na rodno-uvjetovano nasilje.
- Promicanje vrijednosti inkluzivne rodne/spolne ravnopravnosti, nenasilja, tolerancije i prihvaćanja.
- Razumijevanje povezanosti pitanja spola, roda i seksualne orijentacije, te socijalizacije i diskriminacije, kao i vlastitih izbora i mogućnosti u okviru ljudskih prava.
- Poticanje i osnaživanje polaznica_ka za razvijanje i uključivanje spolne/rodne perspektive u svoj rad u zajednici.

TEMATSKJE CJELINE:

- Spol i rod: osnovni pojmovi
- Identiteti i izražavanja, uloge i socijalizacija
- Društveni rod: stereotipi, mediji, jezik
- Seksualnost: identiteti i ponašanja, seksualna edukacija i seksualna prava

- Moć i nasilje: patrijarhat, neravnopravnost, diskriminacija, (hetero)seksizam, transfobija
- Trans pitanja
- Interspolnost
- Queer
- Aktivizam i osnaživanje: feminizam i LGBTIQ prava, sfere utjecaja i osobno djelovanje

OČEKIVANJA OD SUDIONIKA I

SUDIONICA: Dolazak na vrijeme i na sve termine. Spremnost na dijeljenje osobnih iskustava spolne/rodne/seksualne socijalizacije.

KLJUČNI POJMOVI KOLEGIJA: Spol, Rod, Seksualnost

AMIR HODŽIĆ, uz završeni dodiplomski studij sociologije u Zagrebu i postdiplomski interdisciplinarni program rodnih i kulturalnih studija u Budimpešti, zadnjih dvadesetak godina radi na pitanjima spolne/rodne ravnopravnosti, seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava, te LGBTIQ temama kroz istraživanja, edukacije, i aktivizam. Amir surađuje sa različitim organizacijama i institucijama u Hrvatskoj, regiji i inozemstvu. Više na www.policy.hu/hodzic/.

MODUL

IZGRADNJA
MIRA

OSNOVE IZGRADNJE MIRA

Voditelj: Goran Božičević

Broj termina: 7 (14 sati), četvrtak, subota, nedjelja, izborni kolegij

Semestar: 1.

Gosti na kolegiju: ovisno što će biti u žiži u vrijeme provedbe kolegija.

26

PRAKTIČNI OKVIR

Izgradnja mira nasušna je potreba u društvima koja su prošla kroz nasilne sukobe, pogotovo ratove kao Hrvatska. Važno je osvijestiti nužnost otklanjanja uzroka mogućih budućih nasilja/ ratova, osnažiti pojedince, grupe i institucije da aktivno rade na tome. Razlikujemo je od mirovnog rada (u širem smislu) jer se izgradnja mira dešava tamo gdje su ratovi pokidali društvene veze i odnose, gdje su 'repovi rata' još prisutni i negativno utiču na svakodnevnicu ljudi.

Potreba za izgradnjom mira u Hrvatskoj raste zadnjih godina, kako se bilježi 'povratak u retoriku 90ih' nakon ulaska Hrvatske u EU te prestanka monitoringa strukturnih reformi u pristupnom procesu. Istovremeno, izbjeglička kriza zahtjeva potpunije razumijevanje, povezivanje post-ratnih s preventivnim mjerama u kojima su uvijek ljudi u središtu.

Sve više se kristalizira kako je pristup izgradnje mira u Hrvatskoj specifičan, ogleda se kroz življenje na terenu/ grassroots/ rad u mikro zajednici, otvaranje dijaloga sa neistomišljenicima i ljudima drugačijih vrijednosnih sustava, uključivanju branitelja/ica, edukaciji za izgradnju mira, otvorenosti suradnjama te razvijanju vlastitih koncepata, uvijek nenasilnih. Taj pristup se odnedavno prezentira zainteresiranim akterima u Palestini, Ukrajini, zemljama Kavkaza, biva bilježen

u UN studiji o pomirenju na Zapadnom Balkanu.

TEORIJSKI OKVIR

Izgradnja mira više nije novi koncept, široko je rasprostranjen, datira u dokumentima UN-a od 1992 a u teoriji od 1975. Pravi 'boom' doživljava u 2000-ima kada se javljaju podjele na 'tehnološku' i 'transformativnu'.

CMS njeguje "kreativnu, transformativnu, vrijednosno utemeljenu" izgradnju mira. Odlikuje ju povezanost sa drugim područjima i akterima, oprez u intervencijama u zajednicama kako bi se izbjegla moguća šteta. Naglašavam značaj suradnje koja jeste srž građenja mira.

Izgradnja mira teži izgradnji odnosa koji vode pomirenju, osnaživanju unutrašnjih i vanjskih aktera u društvu da rade na njemu. (Lederach, 1997) Pomirenje se shvaća kao ono stabilno stanje društva u kojem nekadašnji neprijatelji imaju odnose koji neće ponovo dovesti do nasilja/ rata, u kojem su uzroci otklonjeni.

OČEKIVANI ISHODI

Sudionici će usvojiti različite definicije izgradnje mira i razumjeti suodnos sa srodnim područjima. Raditi ćemo na razumijevanju koncepta na međunarodnoj razini, nacionalnoj, lokalnoj, izraziti dileme unutar izgradnje mira: tehnološka vs

transformativna, sequencing (vremenski redosljed), uloga domaćih i stranih aktera. Steći će uvid u IM u Hrvatskoj i Balkanu, te rad međunarodnih aktera. Upoznati se sa radom na pomirenju u Hrvatskoj i Zapadnom Balkanu te primjerima iz Gaze, Palestine, Ukrajine.

Raditi će se na razumijevanju važnosti kulturalne osjetljivosti, etičkih dilema pri intervenciji izvana, komunikacija s različitim akterima, prepoznavanje prioriteta.

Što je pomirenje meni a što drugima? Kada i kako raditi IM? Što ja mogu učiniti? Koje su moje jake a koje slabe strane? Tko mi/ nam je podrška? Tko su ometači/ spoileri? Zašto? Koliko je podjela na <ometače> i <podržavače> uopće smisljena?

TEMATSKJE CJELINE:

Upoznavanje s konceptom Izgradnje mira (*Peacebuilding*). Kontekstualizira se pojam Izgradnje mira uz pojmove preventivna diplomacija, nametanje mira, uspostava mira, održavanje mira. IM se dovodi u odnos sa humanitarnom pomoći, civilnim društvom, suočavanju s prošlošću, tranzicijskom pravdom.

Iskustva konkretne Izgradnje mira u Hrvatskoj, ostalim post-SFRJ zemljama i šire Volonterski Projekt Pakrac, Miramida treninzi, Mirovni timovi osječkog Centra za mir, Platforma Izgradnje mira, IZMIR (branitelji i mirovni aktivisti zajedno),

Mreža za izgradnju mira (BiH) i drugi. Na kolegiju se kroz iskustva voditelja daje uvid u osnove Izgradnje mira, što ona nije, a što jeste. Koristiti će se primjer UN studije s primjerima rada na pomirenju na Zapadnom Balkanu.

Etika intervencije 'treće strane' te same izgradnje mira ima posebno mjesto. Ulaženje u motivaciju 'treće' strane (točnije 'n+1' strane), legitimiteta/legaliteta/kredibiliteta intervencije, opsnosti nanošenja (dodatne) štete neprikladnim pristupom kao i metode koje se koriste da se šteta minimalizira (npr *Do No Harm* pristup).

Transformativna, kreativna, inovativna, vrijednosno. Način kako se radi Izgradnja mira (vjerovatno je) važniji od sadržaja samog. Mjenjanje odnosa koji generiraju konflikt ključno je i mnogostruko važnije od pukog restauriranja povjerenja među (najčešće) etničkim zajednicama. Nenasilje kao pristup ali i ključna kvaliteta novih struktura.

Zainteresirati sudionice/ke za vlastiti aktivni angažman u izgradnji mira u postjugoslavenskim zemljama, a i šire. Izučavanje Izgradnje mira bez sagledavanja vlastitog angažmana promašeno je. To ne znači da ćemo se svi s jednakim kapacitetima, motivacijom i resursima uključiti u IM, no pronaći optimalni modus kako bi se svatko (zainteresiran/a) mogao/ mogla uključiti cilj je ovog kolegija.

Očekivanja od sudionika: Da bace pogled na preglede dosadašnjih praksi u Hrvatskoj iz dvije publikacije: http://civilnodrustvo.hr/upload/File/hr/izdavastvo/digitalna_zbirka/u_dosluhu_i_neposluhu.pdf

https://issuu.com/sundravlastic/docs/undp_gradnja_dijaloga

te da napišu vlastiti, osobni osvrt na drugu publikaciju “ Gradnja dijaloga – Izabrani primjeri rada na pomirenju u Hrvatskoj” UNDP 2016, od minimalno 200 riječi. U osvrtu trebaju odabrati primjere na kojima bi i sami radili ili ih posebno zanimaju. Osvrt dostaviti mailom tjedan dana prije kolegija.

Da pročitaju poneki članak iz Miramidalija: <http://h-alter.org/articles/articles/tag/Tags/miramidalije>

Da se pripreme za radionički, interaktivni, participativni vikend.

KLJUČNI POJMOVI: izgradnja mira, rat/mir, etika intervencije u sukob, pomirenje, društvena pravda

GORAN BOŽIČEVIĆ (1962.) mirovni učitelj, studirao fiziku. Mirovnim se radom profesionalno i volonterski bavi od 1993. Suosnivač Volonterskog projekta Pakrac, Centra za mirovne studije i nekih drugih inicijativa. Radio kao predstavnik Quaker Peace & Social Witness na regionalnom programu Suočavanja s prošlosti. Zadnjih godina radi na temama pomirenja te dijaloga sa neistomišljenicima. Radio u svim post-YU zemljama, te Ukrajini, Gruziji, nažalost ne i u Palestini u koju je trebao ići. Piše Miramidalije na H-Alter.org portalu. Živio u Zadru, Zagrebu, Skopju i Grožnjanu i pita se što je slijedeće.

SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU

Voditeljica: Vesna Teršelič

Broj termina: 6 (12 sati), tri u tijeku tjedna uz jednodnevni seminar u subotu, izborni kolegij

Gosti na kolegiju: Slaven Rašković, Milena Čalić Jelić

29

PRAKTIČNI OKVIR

U Hrvatskoj i drugim post-jugoslavenskim društvima vrijede različite istine i prikazi prošlosti, uključujući ratne zločine. Način na koji se još uvijek dovodi u pitanje najmasovniji zločin počinjen u Hrvatskoj u 20. stoljeću od strane Ustaškog režima u Jasenovačkom logoru smrti samo je jedan od primjera osporavanja i relativizacije zločina. Činjenice o političkom nasilju u vrijeme jugoslavenskog socijalizma još uvijek nisu dostatno istražene. U velikom broju slučajeva interpretacije podataka o zločinu ima zasnivaju se na političkim mišljenjima i tumačenjima, a ne na činjenicama. Još uvijek je često prešućivanje ili poricanje zločina, priznavanje samo "svojih" žrtava i bliskost s optuženima iz vlastite etničke zajednice.

U oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, u razdoblju 1991. do 2001. godine stradalo je oko 130.000 ljudi i još uvijek nije razjašnjena sudbina više od 15.000 nestalih. Odgovornim po zapovjednoj odgovornosti i neposrednim počiniteljima ratnih zločina sudi se pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju, međunarodnim sudskim vijećima na Kosovu, Sudom Bosne i Hercegovine i sudovima u Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori.

Zbog prešućivanja i nepriznavanja patnje zločini iz prošlosti često se koriste u eskaliranju sukoba. Da bi stali na kraj licitiranju zločinima i manipulacijama

organizacije za ljudska prava i udruge/udruženja žrtava sve više inzistiraju na suočavanju s prošlošću.

TEORIJSKA ISHODIŠTA su razumijevanje procesa suočavanja s prošlošću u Hrvatskoj, post-jugoslavenskim zemljama i svijetu kao i koncepta tranzicijske pravde na osobnoj, institucionalnoj i društvenoj razini.

Kolegij je posvećen analizi i razumijevanju ratnog i političkog nasilja radi zauzimanja stava prema nasilju nekad i danas. Suočavanje s prošlošću nije samo zauzimanje stava prema počinjenim zločinima nad našim suvremenicima nego je vezano uz odgovornost za prenošenje informacija mladima i budućim generacijama. Mladi imaju pravo doznati interpretacije prošlosti utemeljene na činjenicama kako bi mogli zauzeti stav prema nasljeđu nasilja kako ih ne bi poput njihovih roditelja postali zarobljenici isključivosti koja je hranila u nasilje u prošlosti a hrani i netrpeljivost prema manjinama i ksenofobiju danas.

OČEKIVANJA OD SUDIONIKA I SUDIONICA

ako je moguće pogledajte film *Saulov sin*, o Holokaustu iz perspektive židovskog logoraša koji želi pokopati dijete, nagrađen na festivalima u Cannesu, Sarajevu, Zagrebu. Dobitnik je Oscara za najbolji strani film. Podsjeća na neuspjeli pokušaj proboja 7. listopada 1944. pripadnika

Sonderkommando jedinice u kojoj su bili pretežno Židovi prisilno angažirani za rad u krematorijima nacističkog logora uništenja Auschwitz. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/aurevolt.html>

TEMATSKJE CJELINE KOLEGIJA:

- Na prvom uvodnom terminu bit će predstavljeni koncepti: suočavanja s prošlošću, tranzicijske pravde, te mehanizama za ostvarivanje prava na istinu, pravdu, obeštećenje i garanciju neponavljanja zločina uz primjere zagovaranja prava svih civilnih žrtava rata
- Na drugom terminu govorit ćemo o značaju o značaju snimanja osobnih sjećanja i obrazovanja za suočavanje s prošlošću na primjeru programa *Moj zavičaj kroz vrijeme*.
- Na trećem terminu ćemo govoriti o suđenjima za ratne zločine pred domaćim sudovima i Međunarodnim kaznenim sudom za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji te kao i o neprocesuiranim zločinima i teškim povredama ljudskih prava.
- Na cjelodnevnom seminaru krenut ćemo od prezentacije programa snimanja osobnih sjećanja na rat i dokumentiranje sudbine stradalih kao i nastavku istraživanja ratnih zbivanja te razvijanju kulture sjećanja. Razgovarat ćemo o strategijama preživljavanja u vrijeme rata i političke represije te reagiranju

na teške povrede ljudskih prava kao i pitanju građanske hrabrosti. Mapirat ćemo i načine pamćenja i zaboravljanja zločina počinjenih u Hrvatskoj od početka drugog svjetskog rata do danas. Skupa ćemo si postaviti pitanje je li nam potrebna lustracija kao i kako se boriti protiv poricanja i relativiziranja zločina u sredini gdje se često dovodi u pitanje i dobro dokumentirana stradanja.

KLJUČNI POJMOVI KOLEGIJA:

Suočavanje s prošlošću, žrtve ratnih zločina i teških kršenja ljudskih prava, pravo na istinu

VESNA TERŠELIČ (1962.) je mirovna aktivistica. Od 1985. radi na građanskom (samo)organiziranju. Suosnivačica je više inicijativa i organizacija među kojima su Svarun, Zelena akcija, Antiratna kampanja Hrvatske, Centar za ženske studije, Centar za mirovne studije i Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću. Od 2004. voditeljica je Documente. Sudjeluje u afirmiranju ljudskih prava i izgradnji mira u Hrvatskoj, drugim post-jugoslavenskim zemljama te kriznim područjima. Članica je Koordinacijskog vijeća Koalicije za REKOM. Objavila je tekstove o moći suradnje, posredovanju u sukobima i suočavanju s prošlošću. Za doprinos izgradnji povjerenja nominirana je za Nobelovu nagradu za mir (1997.), a primila je alternativnu nobelovu (1998.) te plaketu Diana Budisavljević (2011.)

LJUDSKA SIGURNOST

Voditelj: Gordan Bosanac

Broj termina: 5 (10 sati), izborni kolegij

Semestar: 2.

31

PRAKTIČNI OKVIR

Što mi treba da bih se osjećao sigurnim/om? – temeljno je pitanje s kojim počinje ovaj kolegij a ima za cilj raščlaniti različite razine ljudskih potreba za sigurnošću. U nacionalnim državama najčešće se smatra da su glavni pružatelj sigurnosti vezani uz vojno-represivni aparat države. Da li u našoj svakodnevnicima imamo drugačije potrebe za sigurnostima koje nam tradicionalni državni aparati ne mogu pružiti? Kako bi izgledao svijet da umjesto nacionalnih sigurnosti gradimo ljudske sigurnosti? Kako bi tada izgledali međunarodni sukobi? Tko bi ih i kako rješavao?

Ljudska sigurnost još uvijek nije prepoznata kao pojam u ključnim sigurnosnim dokumentima Republike Hrvatske. Niti na međunarodnoj razini ljudska sigurnost još uvijek nije zaživjela kao koncept na način da bi bila sustavno i kvalitetno integrirana u sigurnosne doktrine država. To je posljedica i činjenice kako ljudska sigurnost još uvijek nema svoju definiciju. Kritičari govore kako taj pojam naprosto može uključivati gotovo sve. Ovaj kolegij pokušati će što praktičnije govoriti o ljudskoj sigurnosti i definirati je na primjerima sigurnosnih dokumenata i strategija RH ali i na primjerima iz svakodnevnih realnih političkih situacija.

TEORIJSKI OKVIR

U post-ratnom periodu Republika Hrvatska i dalje gradi svoju sigurnost na principima nacionalne, klasične, kolektivne sigurnosti koja sve manje reflektira realne potrebe za sigurnošću svakog/e pojedinca/ke. Državotvorna sigurnost koristi različite nacionalne-kolektivističke argumente koji s jedne strane plaše javnost, a s druge strane pokušavaju pružiti osjećaj sigurnosti. Dakle, sigurnost se gradi na način zastrašivanja javnosti, koja tada reagira potrebama za sigurnošću. No da li su te potrebe uistinu realne i opravdane? Da li je tzv. Hrvatsko-Slovenski sukob oko granice na moru koji je eskalirao u periodu od 2009.- 2011. bio pitanje nacionalne ili ljudske sigurnosti? Zašto RH slavi i obilježava vojno-policijsku akciju Oluja, a datum mirne reintegracije Podunavlja službene institucije u potpunosti ignoriraju? Zašto su državi borbeni avioni važniji od protupožarnih aviona?

Ovaj kolegij se suprotstavlja brojnim zabludama koje prate sigurnosne diskurse (postoji moja intuitivna pretpostavka da bilo da se u javnom prostoru razgovara o sigurnosti ili o seksualnosti broj iracionalnih argumenata preteći će one racionalne) i pokušava razumijeti sigurnost polazeći od svake osobe koja živi u određenoj zajednici. Taj pristup nazivamo ljudska sigurnost gdje se sigurnost gradi od pojedinca a ne od kolektiva ili državnog aparata. Pojam ljudske sigurnosti relativno je novi pojam u literaturi ali i praksi i zahtjeva iznimne

promjene u načinu razmišljanja o klasičnim sigurnosnim pitanjima kao što su prijetnja, obrana, strah i sl.

U javnom prostoru Republike Hrvatske postoji jako malo rasprava oko sigurnosne politike i te rasprave su uvelike elitizirane u uskom krugu donositelja odluka. Puno toga se stavlja pod pečat državne tajne. Sigurnost je nešto čime se i dalje primarno bave muškarci, razgovori o temi se vode unutar Ministarstva obrane, policije, tajnih službi i eventualno vanjskih poslova. Sigurnost je ozbiljna stvar, ali neozbiljno je da se njome bave i o njoj odlučuju samo povlašteni. Upravo iz tog razloga se ovaj kolegij provodi na Mirovnim studijima.

OČEKIVANI ISHODI

Polaznici/ce sa će se upoznati s konceptom ljudske sigurnosti i osnažiti za vlastito djelovanje na zaštiti ljudskih prava prilikom provođenja sigurnosnih politika.

Kroz kolegij se propituje koncept nacionalne sigurnosti i trenutni postojeći državni mehanizmi zaduženi za sigurnost građana (primarno vojska, policija i sigurnosno-obavještajne službe).

Znanja koja će polaznici steći su uvid u sigurnosnu politiku RH, razumijevanje funkcioniranje sigurnosnog sustava RH, kritičko sagledavanje koncepta sigurnosti i nadležnih institucija te bolje razumijevanje koncepta ljudske sigurnosti.

Demistificirati ćemo sigurnosne politike i institucije koje grade sigurnosne sustave.

TEMATSKJE CJELINE KOLEGIJA:

1. Što je sigurnost? Što nas čini sigurnima? Nacionalna sigurnost vs. ljudska sigurnost. Međunarodni odnosi i međunarodna sigurnost. Vojska kao izvor sigurnosti. Međunarodna pravda? UN. Međunarodni kazneni sud. Vijeće sigurnosti. Koliko su trenutne međunarodne sigurnosne institucije konstruirane da bi promovirale i zagovarale ljudsku sigurnost?
2. Humanitarne intervencije - Jugoslavija, Kosovo, Irak, Afganistan, Libija. Intervencije u Siriji. Prevencija ratova kao temelj izgradnje mira. Ratni sukobi – da li je moguće spriječiti rat? Sukob RH i Slovenije oko granice na moru i Ljubljanske banke. Mirna reintegracija nasuprot Oluje. Arapska proljeća. Ratovi i migracije.
3. Međunarodna razvojna suradnja - moguća poluga prevencije ratova?
4. Sigurnosno – obavještajni sektor – tajne službe. Terorizam. Tajnost podataka. Ljudska prava i sigurnost (1. dio)
5. Sigurnosno – obavještajni sektor – tajne službe. Terorizam. Tajnost podataka. Ljudska prava i sigurnost (2. dio)

OČEKIVANJA OD SUDIONIKA I SUDIONICA

Zainteresiranost za teme iz područja sigurnosti iako možda do sada nisu se previše bavili ovom temom. Motiviranost za razumijevanje međunarodnih odnosa. Paranoja od sigurnosnih službi je dobrodošla.

KLJUČNI POJMOVI: Ljudska sigurnost, oružani sukobi, alternative oružanim sukobima, ljudska prava i sigurnost

---

GORDAN BOSANAC rođen je u Zagrebu 1973. godine. Završio je studij fizike na Sveučilištu u Zagrebu, program Mirovnih studija, te magisterij ljudskih prava na školi za javne politike pri University College London. Od kraja 90-ih godina aktivan je u mirovnom i ljudsko-pravnom pokretu u Hrvatskoj. Jedan je od osnivača LGBT grupe Iskorak 2001. godine a 2003. godine sa kolegama pokreće Queer Zagreb festival. Od 1998. aktivan je i u Centru za mirovne studije (CMS). U Queer Zagrebu radio je kao istraživač i programski suradnik na brojnim projektima udruge, te je uredio nekoliko publikacija vezanih uz LGBT prava i radio na zagovaranju LGBT prava u domaćem zakonodavstvu. U CMS-u od 2005. do 2012. godine radio je kao programski voditelj a od 2012. godine radi kao voditelj programa Ljudska sigurnost. Od 2014. godine predsjednik je i novoosnovane Platforme međunarodne građanske solidarnosti Hrvatske.

MODUL

IV

SUZBIJANJE
RASIZMA
I KSENOFOBIFE

POSTKOLONIJALIZAM I MIGRACIJE

Voditelj i voditeljice: Julija Kranjec, Emina Bužinkić i Drago Župarić- Iljić
Broj termina: 7 (14 sati), izborni kolegij

Semestar: 2.

Gosti: Mitre Georgiev, Lana Zdravković, aktivisti i aktivistkinje
angažirani oko prava migranata

36

PRAKTIČNI OKVIR

Kolegij polazi od propitivanja temeljnih pojmova vezanih za post-kolonijalnu teoriju: rasa, klasa, rod, migracije, ropstvo, dijaspora te pojmova državljanstva, nacionalizma, nacionalnih država, gostoprimstva, (i)legalnost, itd. Prateći procese globalizacije, kroz post-kolonijalnu odnosno anti-kolonijalnu perspektivu suvremenog procesa migracija (uzroci, pojave, ilegalne migracije, detencija, migrantski rad, prava stranaca i drugo) dolazi do istraživanja pitanja politike državljanstva i nacionalizma u RH i EU. Područje promišljanja migracijskih i post-migracijskih fenomena u današnjim lokalnim, nacionalnim i nadnacionalnim okvirima važno je radi razumijevanja kompleksnosti utjecaja migracija na socijalnu, demografsku, gospodarsku, kulturnu i svaku drugu sliku bilo društava porijekla bilo društava primitka migranata. Potencijalne i ostvarene interakcije lokalnog i doseljenog stanovništva usmjeravaju nas na pitanja aktualne tematike odnosa prema „drugome kao strancu“ kroz politike uređenja kulturnih različitosti kao i svakodnevne prakse upoznavanja, suživota, učenja i razmjene iskustava sa novim članovima društva. Zbog izrazite sekuritizacije i kriminalizacije migracija i prevladavajućih negativnih prikaza migranata, a u posljednje vrijeme i kriminalizacije solidarnosti važnost edukacije i osnaživanja građana je prvenstveno bitna u aspektu omogućavanja

društvenog okvira uspješne i održive integracije stranaca putem otvaranja komunikacijskih društvenih kanala kojima se dva subjekta mogu bolje i pobliže upoznati, te zajednički raditi na društvu dobrodošlice. Stoga je i potreba za informiranjem i osvještavanjem migracijskih fenomena i procesa bitna kao temelj za društvenu promjenu odnosno za osmišljavanje načina suzbijanja negativnih društvenih fenomena vezanih uz radikaliziranje stavova javnosti spram migrantske populacije očitovanih u porastu ksenofobije, rasizma i diskriminacije u europskim društvima pa i hrvatskom društvu. Zato će kolegij na Mirovnim studijima pokušati educirati i potaknuti sudionika i sudionice za kritičko promišljanje migracijskih tema te ih angažirati u mogućem iznalaženju rješenja za uspostavu boljih politika i praksi vezanih za pitanja migracije i integracije stranaca.

TEORIJSKI, kolegij polazi od suvremenog procesa migracija smještenog u post-kolonijalnu perspektivu te preispituje granice teritorija, politike, prihvaćanja i odbijanja različitosti. Kolegij istražuje geopolitičke strategije i strukture *drugosti*, princip trećega te mogućnosti izgradnje ravnopravnih interkulturalnih društava. Istraživanja migracija pripadaju interdisciplinarnom području studija na razmeđu sociologije, politologije, prava, antropologije i srodnih disciplina. Postojeće teorije ukazuju na diversifikaciju proučavanja migracijskih fenomena koji

se više ne promatraju jednoznačno po modelu emigracija/imigracija već uključuju proučavanje razne modalitete migracija i mobilnosti sukladno vremenskom trajanju, geografskim relacijama, svrsi, organiziranosti, stupnju dobrovoljnosti, masovnosti migracijskih kretanja te ostalim kriterijima. Transnacionalna perspektiva spaja izučavanje uzroka i posljedica u svim etapama migracijskog procesa, kako u društvima porijekla, u tranzitnim teritorijama, tako i u društvima primitka. U području studija nedobrovoljnih migracija, koje će dobrim dijelom biti u fokusu kolegija, podjednako se problematiziraju ekonomski, društveni, politički, sigurnosni, kulturni, okolišni, klimatski i svi drugi mogući uzroci i motivi za dobrovoljne ili nedobrovoljne (prinudne i prisilne) migracije stanovništva, te se daje i povijesna perspektiva i kontekst migracija. Također, kritička promišljanja oko modela društvene i kulturne adaptacije i interakcije danas su više usmjerena kritiziranju ne samo (etnocentričnog) asimilacijskog modela, nego i kritici „klasičnog“ integracijskog modela utemeljenog na politici multikulturalizma, koja se u nekim zapadnoeuropskim društvima pokazala neadekvatnom za pitanja stvarne inkluzije novouseljenika i sinergije koje rađa priliku za ravnopravnost, uvažavanje i interakciju. Stoga se obrađuje model interkulturalizma koji više polaže na stvarnu interakciju i obogaćivanje domaće i „strane“ populacije na obostrani profitak.

OČEKIVANI ISHODI:

- usvojiti temeljne pojmove postkolonijalne teorije i njihov odnos sa suvremenim izazovima migracija i ljudske sigurnosti,
- kritički analizirati pravno-političke dogme poput granica, suvereniteta i teritorija te s tim u vezi analizirati situacije u 'zapadnim' i 'istočnim' zemaljama, onim 'razvijenim' i 'nerazvijenim' i njihove specifične odnose prema migrantima: geopolitičke strategije i strukture drugosti te princip trećega,
- upoznati sudionike/ce sa nastankom i razvojem politika državljanstva u Europi, Europskoj uniji i Hrvatskoj
- razumijevanje post-migracijskih fenomena u lokalnim, nacionalnim i nadnacionalnim okvirima,
- razumjeti kompleksnosti utjecaja migracija na socijalnu, demografsku, gospodarsku, kulturnu i svaku drugu sliku društava porijekla i društava primitka migranata,
- upoznati sudionike/ice sa suvremenim uzrocima globalnih migracijskih tokova i posljedica migracija za ljudsku sigurnost i ljudsko dostojanstvo, razumijevanje migracijskih faktora i 'ponašanja' političkih režima uz suvremene i tradicionalne izazove prema drugima i drugačijima, koncept i praksu zaštite tj. azila, razumijevanje kulturnih i drugih aspekata migracija,

razumjeti transformacijski karakter migracija i mobilnosti kao potencijal za gospodarsko, demografsko i socio-kulturno obogaćivanje i revitalizaciju (europskih) društava primitka, te ukazati na potrebu da se nedobrovoljne migracije ne promatraju isključivo iz sigurnosne i/ili humanitarne perspektive.

TEMATSKE CJELINE:

- Temeljni pojmovi i postkolonijalizam
- Politike državljanstva
- Obilježja suvremenih migracija. Prisilne i nezakonite migracije.

OSNOVNI POJMOVI: Postkolonijalna teorija i postkolonijalizam, nacionalizam, migracija

JULIJA KRANJEC (1984. Zadar) Ubrzo nakon što sam diplomirala, i na fakultetu i na Mirovnim studijima kao dio jubilarne 10 generacije, volontiranje u Centru za mirovne studije zamijenio je plaćeni angažman i to na mirovnoj edukaciji gdje sam se najviše bavila aktivnostima u okviru programa Edukacije za ljudska prava i aktivno građanstvo na zapadnom Balkanu. Budući da volim biti uključena u procese učenja i propitivanja sebe i ostalih petljam se i u ostale edukacijske programe, ali i programe javnih politika izgradnje mira. Posljednjih par godina samo povremeno radim na edukacijskim programima pa volim reći

kako se najviše bavim afirmacijom prava izbjeglica i tzv. neregularnih migranata, zagovarajući unapređenje kvalitete njihovog, a posljedično i vlastitog života i razvojem integracijskih politika i praksi.

DRAGO ŽUPARIĆ-ILJIĆ (Županja, 1981.)

Aktivno sudjelovao sa sugrađanima u mjerama obrane od poplava, humanitarnom radu i sanaciji štete u županjskoj Posavini 2014. Zvuči ironično, ali tijekom toga je također dovršavao svoj doktorski rad u području sociologije prisilnih migracija, na temi okolišnog raseljavanja u globalnim razmjerima zbog okolišnih i klimatskih promjena. Najgore je biti prorok u svom selu. Zadnjih desetak godina bavio se istraživački i aktivistički radom na temama izbjeglištva i azila, integracije, migracijskih politika, nacionalnih manjina, mirovnih politika i praksi. Od prošle jeseni, tijekom sedam mjeseci, volontirao u tranzitnim prihvatnim centrima za izbjeglice u Istočnoj Slavoniji gdje je upoznao mnoge drage ljude u potrazi za sigurnim i boljim životom. Voli pse što vole mladi, planinarenje, bicikliranje, el camino, začudan humor a trešnje i lubenice naj voli. Što dalje, sve više shvaća da „Stalna na tom svijetu samo mijena jest!“, i čvrsto se nada – na bolje.

EMANCIPACIJA KULTURNOG PLURALIZMA U VRIJEME IZBJEGLIŠTVA

Voditelj/ica: Emina Bužinkić

Broj termina: 6 (12 sati), izborni kolegij, Semestar: 2.

Gosti: Migrantske aktivistkinje i aktivisti, predstavnici lokalnih migrantsko-domicilnih kolektiva, akademske zajednice i organizacija civilnoga društva uključenih u integraciju izbjeglica

39

PRAKTIČNI OKVIR

Broj izbjeglica i interno raseljenih osoba tijekom je prošle godine poprimio veće razmjere nego ikada ranije. Više od 65 milijuna osoba prisilno je raseljeno diljem svijeta od čega tek trećina ima status izbjeglice, odnosno međunarodnu pravnu zaštitu. Svi oni, bez obzira na ekskluzivnost statusa, nalaze se u potrazi za sigurnošću i novim domom. Njima se pridružuju i osobe bez državljanstva kojih je gotovo 10 milijuna. Na tom se putu suočavaju s konceptualnim i praktičnim institucionalnim preprekama, sve manjim gostoprimstvom, smanjenim radnim mogućnostima i strahovitom neizvjesnošću. Glad, siromaštvo, klimatske (ne)prilike, ratovi i građanski sukobi, nasilje svih razmjera, samo su neki od uzroka prisilnih migracija. Ksenofobija, neprihvatanje, ignoriranje, izbjegavanje, zanemarivanje, samo su neki od načina odnošenja prema izbjeglicama. Usporedo s time, strukturalna podrška, inkluzija i participacija izbjeglica u novim društvima, rijetko je viđena praksa. Ljudska sigurnost i ljudsko dostojanstvo plaćaju visoku cijenu djelovanja suvremenih političkih struktura i procesa globalnog kapitalizma, sustava kontrole i zaposjedanja velikog dijela svijeta. Globalni kontekst preveden lokalno govori nam kako u Hrvatskoj živi više tisuća izbjeglica iz ratnih 90.-ih, međutim suvremeni sukobi u Hrvatsku su doveli 'nove izbjeglice', tzv. tražitelje azila i azilante. Ovaj kolegij povezuje osobnu izbjegličku perspektivu,

perspektivu novoga društva i državne politike odnosno njezinu spremnost na integraciju novopridošlih sa svim svojim vidljivim i nevidljivim razlikama. Do sada, zemlja čijih je 47.000 građana pronašla dom u trećim zemljama devedesetih godina prošloga stoljeća, status izbjeglice uručila je neznatnom broju od 200-tinjak osoba uglavnom iz Afganistana, Sirije, Iraka i drugih područja.

TEORIJSKI OKVIR

Ovaj kolegij, poput 'Postkolonijalizma i migracija' polazi od suvremenog procesa migracija smještenog u post-kolonijalnu perspektivu te preispitivanja granica teritorija, politike, gostoprimstva te prihvaćanja i odbijanja različitosti. Kolegij istražuje geopolitičke strategije i strukture *drugosti*, princip trećega te mogućnosti izgradnje ravnopravnih multikulturalnih i interkulturalnih društava. Različitost identiteta uz paradigmu svjetova i vremena kontekstualizira kritiku suvremenih društva, njihove otvorenosti i koncepta sigurnosti. U fokusu ovog kolegija život je izbjeglica u potrazi za novim domom, ljudskim dostojanstvom i ostvarenjem ljudskih prava naspram krutih sustava režimskih politika i njihove nemogućnosti izgradnje interkulturalnih integracijskih praksi. Ovaj kolegij kombinira prezentacijske, participativne i iskustvene metode rada. Koristit će se sljedeće metode: kraća predavanja i prezentacije, analize i diskusije, radionice i učenje po iskustvu,

gostovanje aktivista i izbjeglica, analiza filmova i učenje iz preporučene literature.

OČEKIVANI ISHODI

- informirati sudionike/ice o utjecaju prisilnih migracija i kontekst istih u Republici Hrvatskoj
- informirati sudionike/ice o razvoju sustava azila i utjecaj europeizacije azilnog sustava na hrvatski azilni sustav,
- kritički analizirati uvjete razvoja kulturnog pluralizma i integracijskih modela,
- upoznati sudionike/ice s migrantskim otporom,
- potaknuti sudionike/ice na kritičko propitivanje uloga država i politika ali i uloga pojedinaca i napose vlastite ulogu u integraciji izbjeglica te prihvatanju različitosti u 'svome' društvu,

Na kolegiju se propituju stavovi sudionika/ica, a nakon kolegija sudionici/e trebaju poznavati sljedeće cjeline:

- razumijevanje faktora i načina oblikovanja negativne percepcije stranaca i proizvodnje panike/straha od nepoznatoga,
- prepoznavanje vlastitih predrasuda i stereotipa te otvaranje prostora transformaciji vlastitih stavova,
- razumijevanje i razlikovanje integracijskih modela i oblika kulturnog pluralizma,

- poznavanje okvira azilne politike i specifičnosti hrvatskog azilnog sustava,
- produbljivanje odnosa solidarnosti spram migrantskih i izbjegličkih skupina te prepoznavanje načina uključivanja u aktivnu podršku i suradnju.

TEMATSKJE CJELINE:

- Percepcija i mitovi o izbjeglicama
- Modeli integracije i kulturni pluralizam
- Povijest razvoja sustava zaštite (azila) i njegove suvremene karakteristike
- Migrantski otpor i emancipacija solidarnosti
- Solidarnost i primjeri podrške integracije izbjeglica

KLJUČNI POJMOVI: azil, izbjeglištvo, pluralizam

EMINA BUŽINKIĆ (Sisak, 1984.) diplomirala je politologiju na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu 2011. godine te Dopunski pedagoško-psihološki obrazovni program na Filozofskom Fakultetu u Rijeci 2015. godine. Završila je i obrazovni program 'Kultura i društvo' o političkoj kulturi sjeverno afričkih zemalja u kombinaciji s početnim studijem arapskoga jezika u Centru za kroskulturalno učenje u Rabatu, Maroko 2005. godine. Posljednjih se petnaest godina usavršavala kroz brojne neformalne obrazovne programe poput Mirovnih studija

Centra za mirovne studije (2002./2003.), Akademije za politički razvoj Vijeća Europe (2009./2010.), seminara 'Poučavanje kontroverznih povijesnih tema' europske organizacije nastavnika povijesti EUROCLIO i brojne druge.

Krajem 90.-ih i početkom 2000.-ih godina bila je aktivna u antiratnim, umjetničkim i civilnim inicijativama poput *Dosta je ratova* i *Ne u moje ime*. Trenutno radi u Centru za mirovne studije u kojemu je angažirana od 2002. godine u poljima izbjeglištva i migracija kao i političkog obrazovanja. Predaje na Mirovnim studijima kolegije 'Post-kolonijalizam i migracije' i 'Emancipacija kulturnog pluralizma u vrijeme izbjeglištva'. Članica je kolektiva Okus doma koji svojim kulinarskim aktivizmom i jezičnom razmjenom otvara prostor socio-ekonomske emancipacije izbjeglica u Hrvatskoj. Osim toga, aktivna je članica Inicijative *Dobrodošli* koja pruža direktnu pomoć izbjeglicama i koja se javno zalaže za sigurnost izbjeglica i kvalitetnu integraciju u zemljama dobrodošlice. U Centru za mirovne studije angažirana je i kao koordinatorica javnog zagovaranja uvođenja građanskog odgoja i obrazovanja u škole. Suraduje s brojnim organizacijama i pojedincima. Tijekom posljednjih godina radila je i kao programska koordinatorica Documente – Centra za suočavanje s prošlošću zalažući se za naknadu štete i reparacije civilnim žrtvama rata te praćenju suđenja za ratne zločine. Izuzev toga, više je godina vodila Mrežu mladih Hrvatske

javno se zalažući za kvalitetne politike za mlade usporedno osnažujući mlade na aktivizam i rad u zajednici primarno kroz neformalno obrazovanje. U Mreži mladih Hrvatske uspostavila je program *Studiji o mladima za mlade* čija je bila voditeljica pet godina. Danas na *Studijima* vodi kolegij vezan uz aktivizam mladih i društvenu promjenu te povremeno predaje na Sveučilištu u Minnesoti u SAD-u u Školi socijalnog rada, na programu Studija o mladima za mlade, prenoseći iskustva rada s mladima i rada na izgradnji mira u post-ratnim zajednicama.

Tijekom dosadašnjeg rada sudjelovala je u izradi više strategija i zakona u područjima njezina uskog interesa i civilnog društva. Bila je i članica Savjeta za razvoj civilnoga društva, Savjeta za mlade, Nacionalnog vijeća za odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo, Nacionalnog odbora za ljudska prava i Vijeća za socijalnu pravdu Predsjednika RH.

MODUL

V

DRUŠŤVENA
SOLIDARNOST

GLOBALNO DRUŠTVO I ODRŽIVI RAZVOJ

Voditelj: Dražen Šimleša

Broj termina: 7 (14 sati), izborni kolegij

Semestar: 2

44

PRAKTIČNI OKVIR

Svrha kolegija je da polaznici i polaznice budu osposobljeni shvatiti i povezati sve dijelove i dimenzije globalnih procesa i tema koje taj proces obuhvaća. Polaznike je važno educirati o odnosima moći u svijetu i ekonomskom sustavu, jer iz njihovih pravila po kojima funkcioniraju, proizlaze skoro svi drugi problemi s kojima se suočavamo. Drugi važan dio za praktična znanja je dio kolegija koji se bavi održivim razvojem, gdje se pomoću istraživačkih alata uči na koji način mi sudjelujemo u (ne)održivosti našeg svijeta te pomoću kojih rješenja možemo to kretanje pomaknuti u boljem smjeru.

TEORIJSKI OKVIR

Kolegij pokriva kritička promišljanja o današnjem svjetskom sustavu moći i globalnoj ekonomiji te njihovim značenjima i posljedicama. Samim tim je teško staviti specifični teorijski okvir, jer je tema široka i nudi se razne teorijske postavke, ali se trenutna situacija kritički preispituje te nude bolja, pravednija i održivija praktična rješenja koja jesu utemeljena i u teoriji.

Pokrit ćemo i teorijski razraditi teme: financijsko-ekonomski sustav utemeljen na dugu, ekološki otisak, indeks ljudskog razvoja, teorija i praksa *commonsa* i brojne druge.

OČEKIVANI ISHODI

Studenti će se upoznati s najbitnijim temama koje vežemo za današnji svijet, a da se odnose na ekološku održivost i socijalnu pravdu. Sudionici će se upoznati s povezanošću bitnih tema koje ćemo proći, ali i povezanosti rješenja za bolji svijet. Na koji način je kriza svjetske ekonomije danas povezana s nastankom dužničke krize siromašnih zemalja i zemalja u razvoju, a na koji način je to povezano s otimačinom prirodnih resursa i opadanjem kvalitete u većini svjetskih ekosustava. Kakve to veze ima sa raspodjelom bogatstva i socijalnom pravdom, a kakve s našom participacijom u potrošačkom društvu. Paralelno se komunicira sa studentima i studenticama gdje su odgovori i rješenja, posebno u Hrvatskoj.

TEMATSKJE CJELINE

Globalna ekonomija i odnosi moći, kontrola nad resursima, kontrola nad informacijom, hrana, socijalna pravda i solidarnost, *commonsi* i zajednička dobra, društveni pokreti otpora i aktivizam, alternative za bolji i pravedniji svijet.

OČEKIVANJA OD SUDIONIKA I

SUDIONICA: aktivno sudjelovanje na susretima te otvorena komunikacija i rasprave.

KLJUČNI POJMOVI: globalno, održivost, aktivizam, rješenja, praktične alternative

DRAŽEN ŠIMLEŠA: (Bjelovar, 1976.)

Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao, magistrirao i doktorirao na Odsjeku za sociologiju. Zaposlen je kao znanstveni suradnik na Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu. Područje rada je globalizacija i održivi razvoj. Do sada objavio pet knjiga i nekoliko znanstvenih radova. Aktivan na civilnoj sceni i trenutno volontira kao tajnik udruge Zelena mreža aktivističkih grupa (ZMAG) te dopredsjednik Mreže ekosela Balkana (MEB).

EKONOMSKA NEJEDNAKOST I RADNIČKA PRAVA

Voditelji: Iva Ivšić, Jelena Miloš, Jovica Lončar

Broj termina: 6, Semestar: 2.

Gosti na kolegiju: teoretičari i praktičari aktivni u polju sindikalizma, ekonomske demokracije i klasne teorije

46

PRAKTIČNI OKVIR KOLEGIJA

U Hrvatskoj se u posljednjih 20 godina malo tko sustavno bavio radničkim pravima. Tranzicijski okvir kojim je dominirala privatizacija i deindustrijalizacija ekonomske sfere potisnuo je značaj radničkih prava na same društvene margine. Rezultat toga je sustavan manjak znanja o ovoj temi, počevši od nedostatka proizvodnje na akademskom polju do nepostojanja šire medijske i društvene vidljivosti radničkih prava. Kako bismo popunili ovu prazninu, jedan od osnovnih ciljeva kolegija je ponuditi sudionicima/ icima teorijska i praktična znanja potrebna za shvaćanje radničkih prava i izvora ekonomske nejednakosti. Takva znanja pogotovo su važna u kontekstu trenutne ekonomske krize i neoliberalnih politika koje su rezultirale pogoršanjem socioekonomskog položaja radnica/ka (što se najvidljivije manifestira novim radnim praksama poput nesigurnog i fleksibilnog rada, sve dužeg radnog vremena itd.), pri čemu postaje jasno da bilo kakav rad na društvenoj promjeni i postizanju ravnopravnosti mora adresirati postojeće ekonomske nejednakosti.

Rad ćemo započeti definiranjem osnovnih pojmova kolegija kroz vježbu i zajedničku diskusiju, nakon čega će sudionici/e imati priliku izraziti svoje interese u polju koje pokriva kolegij, a koje ćemo nastojati inkorporirati u naš kurikulum.

Sljedeći sat posvetit ćemo uvodu u sindikalno djelovanje pri čemu će sudionici/e uz povijesni pregled metoda i praksi sindikalnog organiziranja na primjeru organiziranja najranjivijih skupina (migranti, manjine, prekarni itd.) steći uvid u mogućnosti i probleme sindikalnog rada. Sudionici/e će također imati priliku usvojiti praktična znanja i vještine koje im mogu pomoći u svakodnevnoj zaštiti njihovih prava.

Kako bi sudionici dobili teorijski uvid u području radničkih prava, dva bloka kolegija posvetit ćemo uvodu u klasnu teoriju gdje ćemo prvo kroz vježbu i grupni rad uvesti neke od osnovnih pojmova klasne teorije i vidjeti kako se ona odražava na borbe protiv ekonomske nejednakosti, a zatim ćemo znanja produbiti kroz teorijsko predavanje i raspravu.

Kao posljednju tematsku jedinicu obradit ćemo pitanje ekonomske demokracije, odnosno prakse radničkog upravljanja poduzećima (primjerice putem radničkog dioničarstva) koja implicira demokratizaciju ekonomske sfere i povećanje ekonomske jednakosti u društvu. Završni sat kolegija posvetit ćemo evaluaciji, ali će on poslužiti i kao mjesto na kojem ćemo obraditi dodatna pitanja za kojima se ukazala potreba tijekom kolegija.

Kolegij će nastojati balansirati zastupljenost teorijskih i praktičnih znanja, a to ćemo reflektirati raznovrsnošću metoda rada

među kojima ubrajamo: predavanja i diskusije, vježbe, igre uloga i simulacije. Različitost perspektiva, kao i prenošenje stručnih znanja omogućit ćemo kroz gostovanje niza predavača kako iz praktičnog tako i iz teorijskog polja. Na kraju, kolegij će pratiti i rad u mentorskoj grupi koja će osposobiti polaznike/e za samostalan istraživački rad u području radničkih prava.

TEORIJSKI OKVIR

Povelja o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda definira politička, građanska, socijalna, ekonomska i kulturna prava. Socijalna, ekonomska i kulturna prava su u poretku prioriteta zapala u drugi plan te su i dalje predmet žestokih rasprava. Govoriti o tom dijelu pravnog spektra znači govoriti o radničkim borbama, o klasnom sukobu i nastanku ljevice. Osmosatno radno vrijeme, humaniji radni uvjeti, zabrana dječjeg rada, radnička participacija u upravnim strukturama poduzeća, ukratko tekovine socijalne države ili države blagostanja, samo su neka od postignuća radničkog organiziranja i borbe: bilo kroz sindikalne ili političke organizacije. Razdoblje klasnog kompromisa koje u zemljama zapadnog kapitalizma nastupa nakon Drugog svjetskog rata karakterizira rast radničkih prava i deradikalizacija samog pokreta. Pad profitnih stopa početkom 1970-ih u kombinaciji sa slomom realnog socijalizma u zemljama Istočnog bloka i pacificiranim radničkim pokretom u zapadnim zemljama

dovodi do napada na stečevine radničke borbe s ciljem potpune demontaže socijalnih, ekonomskih i kulturnih prava radnika.

OČEKIVANI ISHODI

Sudionici/e će se upoznati s osnovnim teorijskim konceptima nužnim za razumijevanje radničkih prava i izvora ekonomske nejednakosti (klasa i klasni interes, sindikati, ljevica, ekonomska demokracija itd.), ali i steći praktična znanja i vještine potrebne za realizaciju radnih prava u svakodnevnom životu, odnosno prepoznavanje situacija u kojima se ona krše. Na kraju, istraživačka mentorska grupa koja će se provoditi uz kolegije, osposobit će polaznike (koji pokazuju interes za sudjelovanjem) za istraživanje i samostalno bavljenje radničkom tematikom.

TEMATSKJE CJELINE KOLEGIJA:

- Uvod u radnička prava: osnovni pojmovi
- Uvod u sindikalizam: mogućnost organiziranja ranjivih skupina
- Uvod u klasnu analizu
- Klasna teorija danas
- Ekonomska demokracija i radničko dioničarstvo
- Završna rasprava i evaluacija

OČEKIVANJA OD SUDIONIKA I SUDIONICA

Za kolegij je obavezna jedino dobra volja. Za one koji žele znati više, preporučujemo upisivanje mentorske grupe koja će pratiti kolegij.

KLJUČNI POJMOVI: klasa i klasni interes, sindikati, ljevica, ekonomska demokracija

---

JELENA MILOŠ, aktivistica i prevoditeljica, članica Baze za radničku inicijativu i demokratizaciju te Prava na grad. Bavi se prije svega organizacijskim i praktičnim radom, a fokus djelovanja su joj ekonomska i socijalna prava te borba za javna dobra. Uređuje i objavljuje u časopisu RAD.

JOVICA LONČAR (1980. Zagreb) je član nevladine organizacije za radnička pitanja BRID (Baza za radničku inicijativu i demokratizaciju). Neko vrijeme se bavi historijatom radničkih borbi i metodama sindikalnog organiziranja u Hrvatskoj te ekotoksikološkim značajkama membranskih transportnih proteina u vodenim organizmima.

IVA IVŠIĆ, radnica u sportsko razvojnom centru za rani i predškolski odgoj. Aktivistica i članica Baze za radničku inicijativu i demokratizaciju i Mreže antifašistkinja Zagreba. Uređivala časopis Nepokoreni grad, primarno se bavi edukacijom, terenskim radom te pitanjima izgradnje kapaciteta lijevih organizacija.

FEMINISTIČKI POKRETI I PRAKSE

Voditelj/ica: Vesna Janković

Broj termina: 4 (8 sati), izborni kolegij

Gošća: Ankica Čakardić

49

PRAKTIČNI OKVIR

U hrvatskom društvu žene su naizgled ostvarile ravnopravnost. Formalno, žene imaju pristup svim razinama obrazovanja, kao i tržištu rada, pa stoga nisu više osuđene na ekonomsku ovisnost o roditeljima ili muževima. Ostvareno je jednako pravo glasa i pravo na sudjelovanje u političkom životu. Također, žene imaju pravo na zdravstvenu zaštitu i dostupnu kontracepciju, a time i pravo na izbor i kontrolu vlastitog tijela. Barem u dijelu svijeta u kojem živimo čini se da su ostvareni glavni ciljevi feminističkog pokreta i da više ne postoji potreba za posebnim ženskim organiziranjem. No, je li tome baš tako? Hrvatsko društvo je prema svim provedenim znanstvenim istraživanjima vrlo konzervativno, autoritarno i patrijarhalno. Osobito zabrinjava porast konzervativnih stavova među mladima. Posljednjih godina jačaju udruge (mnoge od njih inspirirane ekstremnim verzijama katoličanstva) koje dovode u pitanje dosegnuti institucionalni i zakonski okvir koji jamči seksualna i reproduktivna prava u RH. S druge strane, dugogodišnja ekonomska kriza i sve manja dostupnost socijalnih servisa (od vrtića do zdravstvenih usluga) dodatno otežava položaj žena. Uzimajući u obzir ekonomsku i političko-kulturalnu dimenziju trenutne situacije, postavlja se pitanje može li feminizam ponuditi rješenja prihvatljiva širim slojevima stanovništva? Imaju li postojeće feminističke udruge i inicijative

još uvijek onaj emancipacijski potencijal koji je karakterizirao ženske pokrete u povijesti?

TEORIJSKI OKVIR

Istaknuta feministkinja bell hooks (*Feminizam je za sve*) utvrdila je da feminizam nije samo borba za ostvarenje ravnopravnog položaja žena u društvu, nego smjera mnogo dalje. Feminizam je borba protiv logike "dominacije koja prožima zapadna društva na svim razinama – spolnoj, rasnoj, klasnoj," odnosno borba za takvo uređenje društva u kojem će ljudske potrebe imati primat nad "imperijalizmom, ekonomskom ekspanzijom i materijalnim željama". Drugim riječima, feminizam se ne zaustavlja na pokušaju poboljšanja postojećeg patrijarhalnog poretka, nego je dio širih borbi za emancipaciju kako pojedinki/pojedinaca, tako i cijelog društva. Unatoč neospornim postignućima ženskog pokreta tijekom posljednjih stotinjak godina (pravo glasa, pravo na obrazovanje, reproduktivna i radna prava...), živimo u svijetu koji i dalje reproducira stare hijerarhije i podjele. Globalni trenutak obilježen je trijumfalnim pohodom neoliberalnog pan-kapitalizma, ali i tehnološkom revolucijom koja duboko utječe na život žena: prekarizacija rada, feminizacija pojedinih zanimanja, ukidanje socijalnih servisa, sve intruzivnije biomedicinske tehnologije koje zadiru u (ženska) tijela na molekularnoj razini ne bi li zadovoljili "eugeničke potrebe globalnog tržišta" (Wilding i Fernandez,

Domain Errors! Cyberfeminist practices). Uvažavajući aktualne globalne, regionalne i lokalne ekonomsko-političke procese, pokušat ćemo u kolegiju artikulirati moguća feministička pitanja, te ukazati na prakse otpora i pozitivno političko nasljeđe feminizma.

OČEKIVANI ISHODI:

- upoznavanje s povijesnim razvojem feminističkih teorija i pokreta (3 vala feminizma)
- upoznavanje s poviješću ženskog pokreta u Hrvatskoj
- ispitivanje vlastitih stajališta i pozicija u odnosu na (anti)feminizam i artikuliranje aktualnih feminističkih pitanja
- osvještavanje emancipacijskog potencijala feminizma i njegova pozitivnog političkog nasljeđa
- smještanje feminizma u kontekst suvremenih pokreta za društvenu promjenu

TEME /TEMATSKJE CJELINE KOLEGIJA

- Uvod i terminologija, kratki pregled povijesti feminističkog pokreta (3 vala feminizma)
- Historijat feminizma u (post) jugoslavenskom kontekstu
- Gošća Ankica Čakardić "Rad i rod"
- Suvremene ženske inicijative u Hrvatskoj: prezentacija grupnih radova

OČEKIVANJA OD SUDIONIKA I SUDIONICA

Posljednji termin kolegija predviđen je za prezentaciju grupnih radova. Od polaznika/ca se očekuje da se podjele u timove od 2-3 člana/ice, zajednički izaberu jednu od ženskih grupa/inicijativa aktivnih u RH i na temelju uputa koje će dobiti od voditeljice kolegija pripreme 15-minutnu power-point prezentaciju izabrane grupe.

KLJUČNI POJMOVI: feminizam, patrijarhat, kapitalizam, nacionalizam, dominacija, emancipacija

VESNA JANKOVIĆ (Đakovo, 1963.)

Polaznica doktorskog studija sociologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Sudjelovala u pokretanju niza civilnih inicijativa: Svarun (1986), Antiratna kampanja Hrvatske (1991), Centar za žene žrtve rata (1993) i Autonomna tvornica kulture – Attack (1997). Višegodišnja glavna urednica ARKzina, magazina Antiratne kampanje. Članica Hrvatskog sociološkog društva. Prevela i uredila knjigu Peace Pilgrim: život i djelovanje vlastitim riječima (2003). Su-uredila knjige Rat i ljudska prava (1993), Žene oblikuju ekonomiju i politiku (2002), Žene obnavljaju sjećanja/Women Recollecting Memories (dvojezično, englesko-hrvatsko izdanje) (2003), Antiratna kampanja 1991–2011: Neispričana povijest (2011), te Resisting the Evil: [Post-]Yugoslav Anti-War Contention (2012) i prošireno domaće izdanje Opiranje zlu: [Post]jugoslavenski antiratni angažman (2015). Objavila radove o kvalitativnoj metodologiji, cyberfeminizmu te ulozi informacijsko-komunikacijskih tehnologija u obrazovanju i aktivizmu.

AKTIVISTIČKE PRAKSE I DRUŠTVENA PROMJENA

Voditeljica: Iva Zenzerović

Broj termina: 7 (14 sati), Semestar: 2.

Gosti: Aktivisti i aktivistkinje inicijativa razolikih u sadržaju rada i načinu organiziranja

52

PRAKTIČNI OKVIR

Kolegij kombinira osvještavanje vlastite motivacije za dugoročno djelovanje, upoznavanje s okvirom, razvojem i kritičkim pogledom na civilno društvo i predstavljanje odabranih aktivističkih praksi. Prezentira neke od ključnih aktera, raznolikih metoda i oblika rada koji su utjecali ili još uvijek utječu na izgradnju mira, demokratizaciju i povećanje stupnja uključenosti društva. Na kolegiju kontekstualiziramo biranje pojedinih strategija i taktika djelovanja s obzirom na mogućnosti i ograničenja okruženja, društveno-političkog ili ekonomskog trenutka. Pored prijenosa iskustava i prezentiranja odabranih aktivističkih praksi, momenata i prostora otpora - sudionicima i sudionicama daje se prostor za bistenje vlastite motivacije za djelovanje, definiranje i razvijanje aktivnosti. Na kolegiju osvještavamo mogućnosti utjecaja na društvenu promjenu stavljajući u odnos aktivističke napore pojedinaca i grupa, poneke jednokratne aktivnosti s dugoročnim radom na društvenoj promjeni.

TEORIJSKI OKVIR

Na ovom kolegiju dominantnija je praktična razina s koje se propituje doprinos inicijativa i organizacija civilnog društva društvenoj promjeni. Iako najčešće prvo za njima posežemo, što iz nemoći što iz neznanja, jedna metoda rada (peticija, prosvjed, zagovaračka akcija) ukoliko nisu povezane sa širim suradničkim platformama i nemaju

politički utjecaj teško mogu utjecati na sustavnu promjenu. Nadovezujemo se na razumijevanje strukturnog nasilja, njegovih uzroka i manifestacija, analiziramo problema te biramo metode i grupe s kojima ćemo u suradnji moći utjecati na dugoročne promjene. Kroz primjere ćemo rasvijetliti kako je za vidljivu i održivu promjenu potrebno kombinirati metode pritiska odozdo ali i tražiti sustavna rješenja.

kolegija su odabrane prakse i iskustvo aktera u procesu izgradnje pozitivnog mira i demokratizacije društva. Kolegij kritički postavlja pitanje: koji su temelji društvene promjene i razvoja civilnog društva i jesu li su svi niknuli 90-tih; koliko danas tripartitna podjela društva na: javnu, privatnu i građansku sferu – državu, tržište i civilno društvo odgovara okviru u kojem je moguće utjecati na društvenu i ekonomsku nepravdu i potaknuti strukturne promjene?

OČEKIVANI ISHODI:

- analizirati odnose moći u društvu, vlastite izvore i upotrebu moći
- upoznati se s dinamikom razvoja civilnog društva i društvenih pokreta u RH od 80-tih godina XX. stoljeća do danas
- osnažiti se za aktivan doprinos društvenoj promjeni, solidarnost i suradnju
- upoznati se s oblicima (samo) organiziranja i udruživanja: građanske inicijative, udruge, sindikati, zaklade,

vjerske zajednice, zadruge, mreže, platforme

- upoznati se s metodama aktivističkog angažmana: javno zagovaranje, zakonodavno zagovaranje, kampanje, peticije, ulične akcije, prosvjedi, blokade, bojkoti, građanski neposluh – upoznati odabrane primjere i njihov i utjecaj
- analizirati društveno-političke probleme po svom izboru, birati i probati neke od metoda djelovanja - analizirati ih i kritički promišljati o njihovim dometima
- upoznati postojeće institucionalno okruženje, mreže i platforme podrške za razvoj organizacija civilnog društva u RH, načine financiranja i nehijerarhijske i demokratične upravljačke strukture

TEMATSKJE CJELINE

- Moć i motivacija za djelovanje (1 termin)
- Rad na društvenoj promjeni: konteksti, oblici i metode djelovanja (3 termina)
- Aktivističke prakse otpora i nova rješenja: antiratni aktivizam, otpor kroz medije i kulturu (2 termina)
- Institucionalni okvir, financijske podrške (1 termin)

OČEKIVANJA OD SUDIONIKA I

SUDIONICA: Očekuju se redovni dolasci i aktivno sudjeluje na radionicama. Kada bude potreban, dodatni istraživački rad i čitanje dijelova literature.

KLJUČNI POJMOVI: Oblici i metode aktivističkog djelovanja, društvena promjena, solidarnost, suradnja

IVA ZENZEROVIĆ (Pula, 1974.), diplomirala pedagogiju i sociologiju, završila pilot-program Mirovnih studija na kojima je bilo više korisnog znanja o obrazovanju i društvu nego u ispitnim literaturama. Od 2003. ima privilegiju biti sa svakom novom generacijom Mirovnih studija. Fokusi interesa: osnaživanje nemirnih građana i povezivanje grupa koje se ne žele bez otpora pomiriti s nejednakošću, sužavanjem, isključivosti i nasiljem; konstruktivna kritika, solidarnost i suradnja, odučavanje od nametnutih, 'zadanih' normi, ponašanja i stavova koji podržavaju isključivost, patrijarhat, hijerarhiju, direktno i strukturno nasilje.

ALTERNATIVE

JA PRAVA

KOMUNIKACIJA

OPETPOR
JENPA

TA ODRŽIVO

DOSTOJANSTVO

MOČ

Program Mirovnih studija 2016 – 2017. sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: *Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost*, *Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost*. Podržavaju ga i sudionice i sudionici programa.

CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE

Europska
unija

Vlada Republike
Hrvatske
Ured za udruge